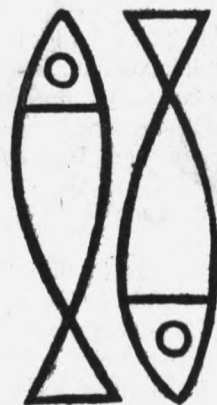

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

menswording christi

Het was de droefste dag, waarvan de mensen weten,
Als Adam van het fruit in Eden had gegeten;
Het was de blijdeste dag als Christus nederkwam.
En van een ware Maagd zijn vlees en voedsel nam.

Wat moet dit kleine kind een grote Koning wezen,
Om Wien een nieuwe Ster is in de lucht gerezen!
Wat is het voor een Prins Dien ons de Hemel zendt,
Om Wien een licht verschijnt bij niemand ooit bekend!

De geesten zijn verbaasd, de wereld is verwonderd,
Hij woont hier als een kind, Die in de
Hemel dondert;
Hij, Die eens 's Hemels troon als met een spanne mat,
Is bij een tere maagd in haren schoot gevat.

De Schepper van de ziel, de Vader van de geesten,
Die licht hier bij het vee en onder domme beesten;
En Die aan Abrams zaad de Hemel schenken zal,
Die slaapt hier in een krib en in een ruwe stal!

O dag! o grote dag! toen God is mens geboren;
Toen God ons wedergaf, dat eertijds was verloren,
Dat eertijds was verast. O dag! o grote dag,
Die Izak heeft gezien, ook toen hij niet en zag!

JACOB CATS

... en legde Hem in een kribbe,
omdat voor hen geen plaats was
in de herberg.

(Luc. 2 : 7)

De kleine baby Jezus treft het al dadelijk slecht. Als zijn vader en moeder in Bethlehem komen is alles vol. En dan zit er natuurlijk niets anders op dan dat ze genoeg nemen met een noodoplossing.

Zo komen Jozef en Maria in een stal terecht. En zo komt Maria's kind na zijn geboorte niet in een wieg maar in een kribbe te liggen.

Is dat iets bijzonders?

Maar er zullen in die dagen heus wel meer mensen in miserabele omstandigheden onderdak gebracht zijn. En was het kind Jezus het enige, dat onder ongunstige conditie werd geboren?

Trouwens, hoe vaak zou dat vandaag nog gebeuren? Hoeveel babies komen nú nog op de wereld zonder dat hun ouders een behoorlijk plaatsje voor hen hebben kunnen bemachtigen? Van hoeveel pasgeboren kinderen geldt dat nóg, dat er voor hen geen geld is, geen behoorlijke kleding, geen schone wieg, geen plaats? Hoeveel kinderen worden ge-

boren in armoede, op de vlucht, in smerige hollen, onder de open lucht? Omdat er voor hun ouders en hen op de een of andere manier geen plaats is.

Dat is toch de normale gang van zaken in de wereld. En in die gang van zaken komt Christus terecht.

Zoiets als Christus direct bij zijn geboorte overkwam, ondervinden wij ook. Er is geen plaats voor ons. Anderen waren eerder, of slimmer. Anderen hebben geluk, maar wij hebben pech.

En wat dan? Dan moeten we met een mindere plaats genoeg nemen. Dan neem je

Kerstfeest in een onherbergzame wereld

toch maar die betrekking die je helemaal niet naar de zin is. Dan zie je je maar te redden in die paar kamertjes die voor je gezin veel te klein zijn. Dan kun je wel huilen, maar er is niets aan te doen. Dan zijn de omstandigheden waarin je terecht komt beneden peil. Maar er is niets aan te doen. Er is eenvoudig geen plaats.

Dát kreeg Jezus Christus nu te verduren, toen Hij nog maar net de wereld was binnen gekomen. Zijn ouders hadden geen andere keus. Ze moesten het allemaal maar slikken: dat het nergens naar leek, en dat het riskant was voor een baby, en dat het mensonwaardig was en ten hemel schreiend. En dat het eigenlijk niet kon. En dat het toch moest.

Zo begon voor Jezus Christus het leven. Natuurlijk. Want Hij kwam toch in óns leven terecht. Geboren worden, dat betekent voor ons: dat we pijn hebben en honger, dat we het te warm hebben of te koud, dat we van alle kanten gestompt worden en geduwd, dat er met ons wordt gesold. Dat er voor ons geen plaats is.

En dat alles kreeg Christus dus ook te verduren vanaf het allereerste begin. Hij moest genoeg nemen met wat voor hem werd overgelaten. Hij was, net als wij, aan allerlei ellende onderworpen. Dáárom kwam Hij in die stal terecht. Daarom werd Hij in een krib gelegd. En daarom eindigde Hij daar, waar wij allemaal moeten eindigen: in de dood.

Dat is toch geen wonder. Hij werd toch echt mens.

o—o

Ja, maar het wonder is dit: dat Hij in dat alles nog veel meer te verdragen kreeg dan wij.

Want natuurlijk, Hij kwam in allerlei ellende terecht, net als wij. Hij heeft de dood moeten ondergaan, net als wij. Maar toch heel anders dan wij. Want de ellende van Bethlehem en de ellende die Hij tijdens zijn leven te verduren kreeg en de ellende van het kruis en van de dood en van het graf, — dat alles overkwam Hem omdat Hij zich ten volle aan de verdoemenis onderwierp. En toen verdreef God zelf Hem van elke plaats in de wereld. En toen verdreef God Hem van zijn plaats... bij God.

Toen ook voor Hem geen plaats was in de herberg, toen overkwam Hem maar niet hetzelfde als ook ons overkomt. Want toen overkwam Hem dit, dat Hij vanaf het allereerste begin van zijn leven de toorn van God tegen de zonde van het ganse menselijke geslacht te dragen kreeg.

Dát gebeurt hier, in Bethlehem. God maakt al een begin. God veegt heel de zonde, al de goddeloosheid, de wreedheid, de gemeenheid, de vuilheid, de haat van heel de wereld bij elkaar en laadt dat alles op zijn Zoon, Jezus Christus. God stapelt op Hem alles wat er maar aan zonde in de wereld bedreven is en bedreven zal worden. De goddeloosheid van Sodom en Gomorra. De hatelijkheden waarmee christenen elkaar weten te treffen. De satanische wreedheden van de concentratiekampen. De sluwheid van kerkvorsten en de onachtzaamheid waarmee wij de kleinen in het koninkrijk van God voorbijlopen. Dat alles wordt op Christus gehoopt. En dan gaat God tegen heel die berg van goddeloosheid te keer. Dan komt tegen al die gruwelijke vuilheid Gods vloek in actie. Dan wordt Jezus Christus dáárom bij God weg geseld. En dát betekent pas echt: uit de wereld weg-geseld.

Dat begint in Bethlehem. Dat begint zo gewoon, zo alledaags, dat Lucas het in die simpele woorden kan vertellen: er was voor hen geen plaats in de herberg en daarom legde zijn moeder hem in een voerbak.

Maar in dat gewone, in dat alledaagse, begint dan ook tegelijk dat andere: omdat Hij dat verdragen wilde, omdat Hij zelfs onder

Gods volle vloek nog aan zijn God vasthield, omdat Hij zich ook tegen al ónze ellende, die over Hem kwamen, niet verzet heeft, — daarom heeft God Hem zijn plaats teruggegeven. Zijn plaats bij God. Zijn plaats in de wereld. Daarom heeft God Hem tot Koning van de wereld gemaakt.

En daarom heeft God de wereld gelegd aan de voeten van hen, die bij Jezus Christus horen, die in Hem geloven. Hij heeft zich zijn plaats bij God en zijn plaats in de wereld grondig laten afnemen, opdat wij tot kinderen van God zouden aangenomen worden, opdat wij erfgenamen van de wereld zouden zijn.

Zeker, nu overkomt ons nog hetzelfde als wat Christus overkwam: er is voor ons geen plaats meer. Zeker, de mensen laten ons in de kou staan en elk plaatsje dat we dan toch nog in de wereld veroverd hebben raken we weer kwijt. Maar God heeft zich in Christus vol liefde over ons heengebogen. God heeft ons de enige plaats in heel de wereld gegeven. De plaats vlak naast zijn eniggeboren Zoon. De plaats, waar de wereld aan onze voeten ligt. De plaats vlak bij God.

o—o

Laten we niet doen, alsof dat niets te maken heeft met zulke alledaagse dingen als een huis dat te klein is en ons werk dat niet

J. Keuning

lukken wil. Met gebrek aan van alles en nog wat. Met armoede, kou, achteruitzetting, miskenning. Of met dat wat wij gewoon „pech” noemen.

Want onze ziekten heeft Christus gedragen. Onze angsten heeft Hij op zich genomen. Hij heeft dat voor ons gedragen: uitgelachen te worden en als mislukking te sterven. Hij heeft het gedragen: dat Hij geen plaats had waar Hij zijn hoofd kon neerleggen. Dat alle deuren voor Hem werden dichtgegooid. Dat men Hem in de kou liet staan.

Hij heeft dat gedragen, precies zoals wij. En toch heel anders dan wij. Want Hij droeg daarin de vloek van zijn Vader. En dat, Gods vloek, heeft Hij voor ons uit de wereld weggenomen.

Daarom kon Paulus zeggen: verdrukking of benauwdheid; vervolging of honger; naaktheid of gevaar; het leven, vandaag, of de dood, morgen? Maar in dat alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem die ons heeft liefgehad.

o—o

In dat alles. In heel gewone, heel vreselijke dingen. In gebrek aan centen. In kortst. In kinderloosheid. In kleine ergernissen en in huizenhoog verdriet. In dat alles zijn wij meer dan overwinnaars. We hebben het al overwonnen. We zijn het al te boven gekomen. Want Christus is het te boven gekomen. Daarom kon Hij zeggen: heb goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.

En als dat waar is, wie zal ons dan nog van onze plaats afdringen, van onze plaats bij God en van onze plaats in de wereld? De mensen die zoveel sterker en slimmer zijn dan wij? De omstandigheden, die ons zo hopeloos tegen kunnen zitten? Maar in dat alles zijn wij meer dan overwinnaars.

Wat doen we nu, als er voor ons weer eens geen plaats is? Als we maar moeten zien, hoe we ons redden, zonder dat iemand naar ons omziet?

Gaan we mopperen? Worden we ontevreden? Opstandig? Gaan we dan des te harder vechten voor een plaats, een behoorlijke plaats of een bescheiden plaatsje?

Maar we weten het toch, we geloven het toch, dat Christus om onzentwil arm werd, daar Hij rijk was, opdat wij rijk zouden worden? Dat Hij werd buitengeworpen, opdat wij zouden toegelaten worden. Dat Hij zich zijn plaats liet ontnemen, opdat wij van onze plaats zeker zouden zijn.

Hij kwam op de aarde en had er geen huis. Dat was het begin. Dat was Bethlehem.

Hij kwam op de aarde en droeg er zijn kruis. Dat was Golgotha. Dat was het einde.

Nee, dat was het eind niet. Het eind is dat Jezus Christus nu heel de wereld in bezit heeft, Hij, aller schepselen Heer. Het eind is dat Hij ons maakte tot kinderen van God en erfgenamen van Gods wereld.

Hij, Jezus Christus, Hij vraagt nu een plaats in ons leven. De enige plaats.

Hij vraagt die plaats niet als pasgeboren kind, maar als Heer in de hemel.

Hij vraagt die plaats niet op het kerstfeest slechts. Maar elke dag. Hij vraagt die plaats niet omdat Hij zo hulpeloos is. Maar omdat wij zo hulpeloos zijn, zo kwetsbaar. Zo name-loos téer.

Want voor ons is geen plaats meer in herberg of huis.

Maar onze troon, — dat is zijn kribbe. En onze kroon, dat is zijn kruis.

Want die in Hem geloven, die heeft Hij macht gegeven, kinderen van God genaamd te worden.

Hij heeft in 's werelds duist're wolken een licht der lichten op doen gaan.

Populair-wetenschappelijke schetsen

Geen plaats in ... de Herberg?

Meer dan wij vermoeden moet ons verstaan van Lukas 2 schade geleden hebben door het gedurig en vrijwel exclusief gebruik dat van dit hoofdstuk gemaakt wordt voor Kerstfeestvieringen.

Er zijn wat dat betreft ernstiger verschijnselen te noemen, dan in dit artikel gebeuren zal. Wij beperken ons nu tot „de herberg” in Lukas 2:7.

De juf van de zondagsschool zou dat element niet graag missen in haar Kerstvertelling. Want dáár bereikt het Kerstverhaal z'n hoogtepunt: als, na de lange voetreis, Jozef en vooral Maria in haar omstandigheden hunkeren naar een rustplaats en daarom vol verwachting (en Jozef teer-bezorgd voor zijn

vrouw) aan de poort van de herberg kloppen, maar ... tevergeefs.

Ook voor de Kerstprediker op de kansel is die herberg zo'n vruchtbaar thema. Zoals het al ging in die nacht van Zijn geboorte, zo is het immers nóg altijd in de wereld: voor Jezus géén plaats in ... de hotels en andere ontmoetingsplaatsen van de mensen, in de samenleving, de maatschappij, het openbare leven, de politiek — ja, wát kun je daar niet bij betrekken. Menige Kerstpreek heeft dan ook dat staartje van Lukas 2:7 tot tekst: „... omdat voor hen geen plaats was in de herberg”. Dáár kun je nog eens het léven mee in! En al naar 's predikers „ligging” is, kan hij z'n „positieve toepassing” kiezen. Denkt

hij nogal kerkelijk, dan kan hij het uit laten lopen: maar er is toch wél plaats voor Hem in deze Zijn kerk? Is hij wat piëtistisch ingesteld, dan wordt het: maar er is toch wel plaats voor Hem in uw hart?

Hoe geliefd dat herberg-thema ook moge zijn in Kerstvertellingen en Kerstpreken, het komt ons voor dat heel dat thema niets anders is dan een produkt van romantische Kerstverbeelding, dus van dezelfde herkomst als „hef stalletje”, „het engelenhaar”, enz., en dat zelfs het wóórd „herberg” in onze vertalingen niet thuis hoort.

We zullen in deze schets eerst aantonen, dat de omstandigheden waaronder Jozef en Maria in Bethlehem kwamen een gang naar „de herberg” zeer onwaarschijnlijk maken. Vervolgens zullen wij enkele opmerkingen maken over het raadsel, dat het Griekse woord *kata-luma* in Lukas 2:7 zo hardnekkig wordt vertaald door „herberg” in plaats van door „vertrek”.

Waarom moest Jozef naar Bethlehem?

De tocht van Jozef en zijn zwangere vrouw van Nazareth naar Bethlehem wordt door Lukas gemotiveerd vanuit het registratiebevel van keizer Augustus, 2:1,2. De opkomstplicht voor deze registratie gold alleen voor de mannen. Jozef moest dus opkomen. Maria reisde met hem mee.

Nu beweert men dikwijls, dat Jozef zich in Bethlehem moest laten inschrijven, omdat zijn davidisch voorgelacht uit die plaats afkomstig was, 2:4. Als dat inderdaad Jozefs enige band aan Bethlehem geweest is, dan zou een dergelijke regeling niet bepaald getuigen van praktische zin bij de Romeinse ambtenaren. Denkt u eens in wat een gezoek en gereis ervan komen zou, als wij voor 2e Kamerverkiezingen moesten stemmen in de plaats waar onze voorouders gewoond hebben, b.v. vóór de Franse tijd! En daar komt dan nog bij, dat tussen de tijd, waarin Davids familie in Bethlehem woonde, en de opkomstplicht van Jozef ook nog zo'n ingrijpende breuk heeft gelegen als de Babylonische ballingschap! Velen in Israël wisten eenvoudig niet meer uit welk vóór-exilisch geslacht ze waren, Neh. 7:61 e.a.p. Waar moesten die zich dan laten registreren?

Wij weten echter uit 2:3, dat de regeling van de opkomst voor deze registratie veel eenvoudiger en praktischer geweest is, precies als nu nog steeds bij verkiezingen, nl. dat ieder daarvoor moest zijn in „zijn eigen stad”, 2:3.

Dáárom moest Jozef naar Bethlehem, waaruit blijkt, dat Jozef niet alleen uit die stad afkomstig was krachtens zijn davidische afkomst, 2:4, maar dat Bethlehem bovendien toentertijd zijn woonplaats was.

We moeten dus aannemen, dat Jozef in Nazareth geruime tijd „op karwei” was geweest, als bouwster (het Griekse woord *tektoon*, dat voor Jozefs beroep herhaaldelijk wordt genoemd, betekent niet zozeer „timmerman”, in hout, alswel „bouwer”: van stenen muren, wijngaardtorens, enz.). Juist van Bethlehem en omgeving is bekend, dat daar bouwvakkers vandaan het land in trokken, vooral buiten het landbouwseizoen. Jozef zal dus onder zulke omstandigheden Maria hebben leren kennen. In verband met de registratie moest hij nu naar huis terug. Hij zal zijn vrouw ongetwijfeld meegenomen hebben, omdat het niet in zijn voornemen lag aanstonds weer naar Nazareth terug te keren. Wellicht waren zijn krachten nú weer thuis nodig.

Waarom zouden Jozef en Maria een herberg zoeken?

Nu we gezien hebben, dat Bethlehem Jozefs „eigen stad” was, 2:3, lijkt het niet erg waarschijnlijk, dat hij bij zijn aankomst aldaar onderdak gezocht zou hebben in een herberg. Wat doet iemand, die — na geruime tijd op karwei geweest te zijn — weer terugkomt in zijn woonplaats? Hij gaat dan niet

naar een hotel, maar naar zijn ouderlijk huis.

Daar komt nog bij, dat het hoogst dubieus geacht moet worden of zo'n stadje als Bethlehem wel beschikt heeft over een herberg.

De omstandigheden, waaronder Jozef en Maria in Bethlehem kwamen, maken het dus zeer onwaarschijnlijk, dat zij zelfs maar naar onderdak hebben moeten zoeken. Laat staan, dat zij zich daarvoor tot een herberg gewend zouden hebben.

Spreekt Lukas 2:7 wel van een „herberg”?

Het Griekse woord *kata-luma*, dat Lukas 2:7 heeft, wordt unaniem vertaald door „herberg”, en in commentaren nader omschreven als logement, uitspanning, publieke logeergelegenheid. Het valt echter op, dat vele exegeten toch blijken te geven van een zekere twijfel t.a.v. het waarom van deze vertaling en betekenis.

Er zijn dan ook sterke argumenten aan te voeren tegen de vertaling „herberg”:

1. In de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan is in ditzelfde evangelie van Lukas van „herberg” sprake, 10:34. Die betekenis staat daar vast: uit het verband, het buiten-bijbels gebruik, en de ethymologie van dat woord. Maar Lukas gebruikt dan ook het woord *pan-docheion*. Als hij Lukas in 2:7 óók „herberg” bedoelde, was te verwachten, dat hij ook dan van *pan-docheion* gesproken had.

2. Het woord *kata-luma* komt behalve in Lukas 2:7 ook in Lukas 22:11 (= Markus 14:14) voor, en betekent dan beslist niet „herberg”, maar „vertrek”. Daar is nl. het vertrek bedoeld, dat in Hand. 1:13 *huper-oion*, „bovenzaal”, genoemd wordt. Een ka-

K. C. Smouter

mer van een woonhuis, 2:2, vermoedelijk het ouderlijk huis van Johannes Markus. Vergelijking met deze 2 enige plaatsen, waar *kata-luma* verder nog voorkomt in het N.T., maakt het zeer waarschijnlijk, dat ook in Lukas 2:7 de vertaling „vertrek” op zijn plaats is.

3. Voorzover wij de plaatsen na konden gaan, die in Griekse woordenboeken voor de betekenis „herberg” worden opgegeven buiten het N.T., bleek ons (merkwaardig genoeg) deze vertaling meestal zeer onwaarschijnlijk, en nergens noodzakelijk. Steeds bleek de vertaling „vertrek” of „slaapgelegenheid” goed mogelijk. Op een enkele plaats, zoals Ex. 4:24 LXX, kan dat „vertrek” zeer goed een publieke logeergelegenheid geweest zijn, maar dat hoeft niet noodzakelijk in het gebruikte woord „kata-luma” mee te komen. Als wij zeggen „ik kies mijn verblijf vannacht daar of daar” is het niet noodzakelijk, dat we dan een publieke logeergelegenheid kiezen. Het kan dan ook best een privé-adres, b.v. bij familie, zijn.

Welnu, zo bleek ons ook in het buiten-bijbels gebruik van het woord *kata-luma* het element „publieke gelegenheid” nergens noodzakelijk aanwezig.

Ook ethymologisch is er niets dat in die richting wijst. Het woord is samengesteld uit „kata”, neer, naar beneden, en „luma”, van luein, losmaken, ontspannen. Nu leent een privé-vertrek zich er zeker zo goed voor om zich neer te leggen en te ontspannen, of om gasten dat genoeg te verschaffen, als een logement of herberg. Dat bij de ethymologische verklaring van *kata-luma* zeer dikwijls een parallel getrokken wordt met een Nederlands woord als „uit-spanning” komt ons geheel onjuist voor. In de eerste plaats veronderstelt dit woord reizen per koets: waar de paarden werden verwisseld, of gevoed en even vrijgelaten, kon men verversingen gebruiken, de kinderen in een speeltuin laten stoeien en soms zelfs overnachten.

Uit die manier van reizen is het woord „uitspanning” ontstaan. Maar in Israël reisde men niet per koets, maar te voet of per kameel of ezel. Dan viel er dus bij een rustpauze ook niets „uit te spannen”. In de tweede plaats heeft het woord „uitspanning” inderdaad in het gebruik wel steeds de notie in zich van een publiek toegankelijke uitrustplaats, maar die notie is niet met de grondbetekenis als zodanig gegeven. Theoretisch is het goed denkbaar, dat b.v. iemands privé-koetshuis „uitspanning” genoemd zou zijn, al is dat in de werkelijkheid niet het geval geweest.

In elk geval: èn in de Griekse maatschappij èn in de samenstellende delen van het woord *kata-luma* is niets aanwijsbaar, dat aan dit woord per se een publiek karakter zou moeten verlenen.

Hoe is de vertaling „herberg” voor *kata-luma* in omloop gekomen?

Hoe men dan tot de vertaling „herberg” gekomen is, bleef voor ons een wonderlijk raadsel. Niet alleen voor wat Lukas 2:7 betreft, maar nog meer voor wat betreft de nogal vele plaatsen, die de woordenboeken buiten Lukas 2 en buiten de Bijbel plegen op te geven.

Wij vermoeden, dat het zó gegaan is: Reeds bij Justinus Martyr (gest. 165 na Chr.) is het romantische verhaal te vinden, dat de Here Jezus geboren zou zijn in een grot, of spelonk. Deze legende is van meetaf aan zeer geliefd geweest bij de Christenen, zoals men nú ook zo gehecht is aan het geromantiseerde Kerstverhaal. Maar Lukas 2:7 was voor die legende een sta in de weg. Tenminste wanneer men *kata-luma* daar gewoon vertaalt met „vertrek”, zoals wij straks zullen zien. Dáárom zullen de gedachten gegaan zijn in de richting van een andere betekenis. En de spanning tussen Lukas 2:7 en de legende van de geboorte-grot kon worden opgeheven, als men aannam, dat Jozef en Maria wel een beter adres hadden gezocht, nl. in de herberg, maar — omdat daar geen plaats was — tenslotte in een grot terecht gekomen zijn.

Gegeven eenmaal deze belasting van het woord *kata-luma* in Lukas 2:7 zal men er vervolgens ook toe gekomen zijn, deze vertaling hier en daar op buiten-bijbelse plaatsen toe te passen. Ook de geschiedenis van de filologie der Griekse taal is door een sterk „christelijk” beïnvloede wereld heengegaan! Het zou ons niet verwonderen, als deze geschiedenis hier en daar ook sporen nalaat, die afkomstig zijn van de zwakheden en eigenaardigheden der Christenheid.

„Er was voor hen geen plaats in het vertrek”

Er is alles voor te zeggen, *kata-luma* in Lukas 2:7 niet te vertalen met „herberg”, maar het „vertrek”.

Deze vertaling stemt overeen met de betekenis die *kata-luma* overigens in het N.T. heeft. Zie boven.

Deze vertaling doet volledig recht aan de betekenis, die het woord zowel ethymologisch als semasiologisch (blijkens het algemeen spraakgebruik) in de buiten-nieuwtestamentische literatuur heeft.

Deze vertaling past vooral uitstekend in het verband van Lukas 2. We krijgen dan nl. het volgende (minder romantische, maar waarschijnlijker) beeld van Jozefs en Maria's aankomst en ontvangst in Bethlehem:

Jozef richtte zijn schreden bij aankomst in „zijn eigen stad” naar zijn ouderlijk huis. Daar zullen echter meer kinderen geweest zijn. En de woningen der eenvoudigen waren klein. Ze hadden meestal niet eens een binnenmuur, maar bestonden uit een woonvertrek (*kata-luma*) en een daaraan onmiddellijk aansluitend stalgedeelte. Daar stonden in de winter de geit (die de melk voor het gezin leverde) en de ezel (het lastdier van de Oosterling) aan de voerbak.

In dat, meestal iets hoger gelegen, woongedeelte at het gezin overdag. Voor de nacht

werden de slaapmatjes op de grond gespreid. En als het gezin enigszins kinderrijk was (Israëlitische gezinnen waren doorgaans niet zo heel groot), was het kamertje zó vol, dat vader moeielijk meer bij de voordeur kon komen zonder de kinderen wakker te maken, Lukas 11 : 7.

Heel begrijpelijk, dat er geen plaats in zo'n vertrekje was, nu zoon Jozef niet alleen thuis kwam met zijn vrouw bij zich, maar deze vrouw bovendien op het punt stond een kindje ter wereld te brengen.

En zó is het gebeurd, dat voor Jozef en Maria slaapgelegenheid werd bereid in het stal-gedeelte van het huisje. En dat de krib van de geit en de ezel als wiegje werd klaargemaakt. „En het geschiedde, toen zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zou, en zij baarde haar eerstgeboren zoon en wikkelde Hem in doeken (dat deed men altijd met pasgeboren baby's) en legde

Hem in een kribbe (dat zullen de eenvoudigen in Israël ook wel vaker met hun baby's hebben gedaan. 't Was een veilig, droog en goed warm te houden plekje), omdat voor hen geen plaats was in het woonvertrek.”

Zó is de Here Jezus ter wereld gekomen. Gods Zoon, Zijn broeders in alles gelijk geworden. Vooral Zijn broeders die Hem nu het eerst kwamen bezoeken, de herders van Bethlehem, zullen dankbaar verwonderd geweest zijn, toen zij die kostelijke boodschap van de engel en dat jubelende engelenlied in die vorm bewaarheid zagen: Wát een welbehagen in mensen! Gods Zoon zó tot ons gekomen. Zó nederig, zó eenvoudig als wij, herders, onze kindertjes plegen te ontvangen, ligt Hij daar. Deze nederige geboorte van Christus was de bevestiging van het woord van de engel „U (juist ook voor u, nederige herders) is heden geboren de Heiland, Christus, de Here...”

lijk? En dat zonder ooit met de dienaar des Woords en de andere opzieners, die de Heilige Geest daar gesteld heeft (Hand. 20 : 28)? Wat is dit anders dan indringing in eens anders dienst? Anders dan wroeten in de gemeente des Heren? Anders dan allotriepiskopos spelen, grijpen in eens anders ambt? Anders dan de groepsvorming in de gemeente bevorderen, anders dan heimelijke scheurmaking, die straks als de Here het niet verhoedt, tot openbare scheurmaking leidt?

De vrede en het herstel van de vrede in de kerken is ons lief. Maar die vrede kan niet tot elke prijs worden gekocht. Ze kan alleen hersteld als aan deze groeps- en partijvorming, aan deze practijken een einde komt.

Waarom zoveel drukte gemaakt om een brief die tenminste een OPEN brief was, als men zelf HEIMELIJK zo handelt?

G. Visee.

Kerkelijk leven

Wat er hemelijk geschiedt

In ons blad van 1 december schreven wij over 'Aan de Theologische Hogeschool, Broederweg 15'. Het artikel werd door ds. J. Goedhart overgenomen in de Persschouw van de Geref. Kerkbode van Gron., Frl. en Drente. Onder het kopje „Insinuaties”. En de inleidende woorden „Met insinuaties, verdachtmakingen is het volgende artikeltje van ds. G. Visee doorspekt”. In zijn commentaar op hetgeen wij schreven haakte collega G. in op het slot: „Straks komt ieders werk in het licht. Ook alles wat er HEIMELIJK geschiedt. Zelfs de verborgen raadsragen des harten. De plannen. Heer, erbarm U onzer”. Ds Goedhart schrijft: „Wij menen te weten, dat er van de zijde van hen die de 'Open Brief' als bovengesteld afwijzen, NIETS hemelijk geschiedt. Er worden geen hemelijke vergaderingen gehouden en er worden geen hemelijke plannen gesmeed”.

Wij geloven ds Goedhart op zijn woord.

Hij doet klaarblijkelijk aan die geheimdoenerij niet mee.

Maar wij verzoeken hem vriendelijk kennis te willen nemen van het volgende authentieke verhaal en dat nu ook in de Persschouw van zijn kerkbode op te nemen. Het speelde zich af in Oostelijk Flevoland.

Nadat de Gereformeerde Kerk van Oostelijk Flevoland op vrijdag 24 nov. haar nieuwe kerk in gebruik had genomen, zou op donderdag 30 november de kerkeraad met de gemeente vergaderen. De avond er voor zou ds H. Stolk naar de vrouwenvereniging. Maar in de vooravond bracht hij nog een bezoek aan een wat afgelegen gezin in de polder. Op de terugweg dacht hij: Ik moest ook nog maar even bij de familie X. langs rijden. Hoe hij zo op het idee kwam weet hij vandaag nog niet. Maar hij deed het. Aangekomen bij de wat eenzaam gelegen boerderij zag hij een aantal auto's geparkeerd staan op het erf. Dat kan. Iemand kan wel eens een visite-avond hebben. De dominee parkeerde zijn wagen bij de andere auto's, stapte naar binnen en trof in de huiskamer een vijftiental broeders en zusters, die daar kennelijk nader onderwezen werden door..... professor J. Kamphuis. Men was van beide kanten bij deze onverwachte ontmoeting verbaasd. Ds Stolk richtte zich tot de gastvrouw en zei: „Mevrouw, wat jammer, dat U mij niet hebt uitgenodigd, anders had ik dit onderwijs ook kunnen volgen”. Waarop hem verzekerd werd, dat er niemand was uitgenodigd. Ze waren dus blijkbaar allemaal zó maar gekomen. Die broeders. Die zusters. En professor Kamphuis ook. Alleen maar om eens koffie te drinken....

Ds Stolk nam afscheid. Ging naar de vrouwenvereniging. Daar ontbraken zo'n twaalf zusters. Een enkele had aan de presidente doen weten, dat zij niet komen kon, omdat haar man naar „een vergadering” moest. Die vergadering was de koffie 'visite' bij br. en zr. X. Waar hoogbezoek uit Kampen was. En college in het kerkrecht gegeven werd door de hoogleraar Kamphuis. Zeker ter voorbereiding van de gemeentevergadering op de volgende donderdagavond. Zulk onderwijs is

ook wel nodig wanneer een geheel nieuwe methode van kerk-reformatie móet worden ingestudeerd. Geen Afscheiding met daarbij behorende Acte; geen Doleantie naar het voorbeeld 1886; geen Vrijmaking naar het model van 1944, maar op de wijze van de opwekking aan de noordhollandse kerken, o.a. in toepassing gebracht in de thuiskerk van br. J. Kamphuis: „Heengaan van achter de ontrouwe ambtsdienst van de ambtsdragers”. Zonder in de actie de kerkeraad en de meerdere vergadering te kennen, met groveschending van de artt. 79 en 80 der kerkenorde een dienaar des Woords met zijn ouderlingen en diakenen uitrangeren.

Maar vervolgen wij ons verhaal. Nadat ds Stolk onder opgave van oorzaken en redenen het bezoek aan de vrouwenvereniging had afgezegd riep ds Stolk de ouderlingen en diakenen samen. Op één na. Die ene was reeds bezet. Die was onder het gehoor van prof. Kamphuis. Samengekomen besloten de broeders ook op visite te gaan bij de familie X. Welk besluit werd uitgevoerd. Waarom ook niet? Het is voor zulke broeders toch een buitenkansje ook eens aan de voeten van een professor te zitten. Zo liep het die avond bij de familie X. vol. Naast de niet genodigde kwamen er ook nog een aantal ongenode gasten. Maar de aardigheid was er af. Van het onderwijs is na de blijde inkomst van de grootst mogelijke meerderheid van de kerkeraad niet zo heel veel meer terecht gekomen.

Nu eerst een vraag aan collega Goedhart: Meent u nu nog te weten dat er van de zijde van de afwijzers van de Open Brief NIETS hemelijk geschiedt? Wil hij nog zo stellig beweren: „Er worden geen hemelijke vergaderingen gehouden en geen hemelijke plannen gesmeed?”

Voorts schrijft ds Goedhart: „Wij menen te weten, dat ds G. Visee nooit en te nimmer zó geschreven heeft over hemelijke vergaderingen in Zwolle en in Kampen, die destijds wél gehouden zijn, als hij nu schrijft over verméende hemelijke dingen”. Is collega Goedhart vergeten, dat ik openlijk geschreven heb tegen het vergaderen met de professoren van de Oudestraat?

Maar er is vergaderen en vergaderen. Naar ik weet zijn er ook samenkomsten gehouden door predikanten, voor- en tegenstanders van de Open Brief, door mannen, die met elkander nog eens overleggen of er een uitweg is uit de moeilijkheden van thans. Bepaald als een geheim conclaaf gedragen die broeders zich niet. Ik hoop van harte dat ze wijze raadsragen vinden.

Maar in Kampen is inderdaad in het geheim vergaderd. Daar zijn hemelijke plannen gesmeed. De broeders Van Dijk en Gritter hebben het in hun brief van 21 juni 1967 aan de gemeente geschreven. Daar is bij ambtsdragers om handtekeningen voor die brief geleurd. Daar kwam de brief van 21 juni voor prof. J. Kamphuis niet als een verrassing.

Maar — om nu op Oostelijk Flevoland terug te komen: daar was een geheim Comité. Daar is samengespannen tegen de kerkeraad. Daar kwam prof. Kamphuis hemelijk adviseren tegen de 'engel der gemeente'. Is hij geroepen daar de gelovigen hemelijk te onderwijzen? Of ook open-

Een weerwoord van Dr. Douma

III

In punt 5 van zijn schrijven brengt dr. Douma het volgende te berde:

5. U verwijt mij, dat ik afwijkingen of overtredingen van de kerkenordening bagatelliseer als het gaat b.v. over de gang van zaken te Beverwijk. Dit verwijt raakt een belangrijke zaak. U en anderen constateren een grove tegenstrijdigheid bij mij: Enerzijds hameren op art. 31 K.O. (eerste lid) contra het independentisme onder ons, anderzijds de rechtsregels schorsen als het over dolerende gemeenten gaat. „Het is te dol om van te praten”, schrijft dr. Bremmer in Opbouw van 12 oktober j.l.

Mag ik toch nog even blijven praten? Mij zal men moeielijk meer geloven, wanneer ik van een aanvaardbare paradox spreek. Daarom doe ik het onder de naam van dr. F. L. Rutgers, die in zijn rede „Het kerkverband der Nederlandsche Gereformeerde Kerken” (1882) over een soortgelijke paradox, maar dan voor de kerkeraad van Amsterdam in de dagen vóór de synode van Dordrecht spreekt. Deze kerkeraad, die enerzijds tegenover het independentisme voor het kerkverband met zijn verplichtingen opkwam (en daarom o.m. streefde naar het bijeenkomen van een Generale Synode), steunde en bevorderde op vele plaatsen doleanties. Hij riep, om het modern te zeggen, gemeenteleden achter hun kerkeraden vandaan. Want de belijdenis was in geding. Indertijd was het kerkverband „gelegd en bevestigd, omdat en doordat de daartoe samenkomende kerken in geloofsovertuiging overeenstemden. Zij hadden reeds aanvaard, of zij aanvaardden, dezelfde geloofsbelijdenis; en die eenparigheid in de leer was de voorwaarde en de grond waarop zij, ook uitwendig, met elkander zich vereenigden. Maar juist daarom bleef die gemeenschappelijke belijdenis de onmisbare grondslag van het kerkverband, en was er voor zijne duurzaamheid wel geen groter gevaar, dan dat die belijdenis werd bestreden of terzijde gesteld” (pag. 30. Vetgedrukt van ons, J. D.). En waar dit gebeurde door de Remonstranten, riep de kerkeraad van Amsterdam op tot doleantie, terwijl hij tévens werkte voor het bijeenroepen van een Generale Synode!

Wat paradoxaal klinkt: het kerkverband enerzijds handhaven en anderzijds buiten werking stellen, is volgens Rutgers niet anders dan „de toepassing van éénzelfde beginsel. Het kerkverband werd gehandhaafd, door handhaving der aan al zijne kerken gemeenschappelijke belijdenis; het werd buiten werking gesteld, waar dat nodig was om die belijdenis zuiver te bewaren; het werd verbroken, waar afwijking van die belijdenis het inderdaad reeds had losgemaakt; en het werd hersteld, door vernieuwde aansluiting aan al wat die belijdenis was blijven vasthouden. Klaarder dan woorden het kunnen, toont ons die gedragslijn: waarop het kerkverband rustte,

waarin zijn karakter eigenlijk gelegen was, aan welke voorwaarde het moest blijven voldoen, waartoe het de kerken als het ware contractueel verplichtte, en wanneer dat contract mocht en moest geacht worden door wanpraestaties vervallen te zijn. **En dan komt dat alles neer op dit ééne: de belijdenis, die door allen erkend werd als de formulering der leer die den Woorde Gods conform is, en de handhaving dier belijdenis tegen eigenmachtige afwijking en persoonlijke willekeur**" (pag. 54. Vetgedrukt van mij, J. D.).

Wie klaagt over scheuringen, moet het beginsel en de oorzaak van de ellende zoeken in de afwijking van de aangenomen leer. Daarom handhaaf ik geheel wat ik schreef: „Wie een keus doet en daarvoor deze vraag — n.l. naar de onverkorte handhaving van de drie formulieren — tracht te omzeilen, kan kerkrechtelijk heel wat juiste kritiek op dolerende gemeenschappen uitbrengen, maar zijn eindoordeel zal leugenachtig zijn". 'Legitimisme' noemt Rutgers zulke kritiek (pag. 46), omdat hij de belijdenis wél boven het kerkrecht stelt.

„Ook al zo'n leus vandaag", schrijft U, ds. Janssen. Maar ik meen, dat deze 'leus' al zo oud is als de gereformeerde kerk van Amsterdam bestaat.

Waar het cement voor het kerkverband — klaarheid inzake de volledige gebondenheid aan de confessie — ontbreekt, blijven scheuringen niet uit. Men moet dan niet klagen over de gevolgen, maar over de bron van de ellende: „Eigenmachtige afwijking en persoonlijke willekeur" (Rutgers).

In navolging van prof. Kamphuis haalt dr. Douma dus Rutgers erbij in diens rectorale oratie, die kennelijk gehouden is ter voorbereiding van de doleantie van 1886, waavan prof. Wielenga eens heeft betoogd, óók in een rectorale oratie, dat zij geen doleantie was in de historische zin van het woord.

Dat is de humor van het geval.

Maar dit in het voorbijgaan.

Enkele jaren geleden heb ik in „Opbouw" breed geschreven over de zgn. doleantiebeweging onder ons. Ik mag dr. Douma daarheen wel verwijzen, want ik kan voor onze lezers niet telkens hetzelfde betogen. Dat zou maar vervelend worden.

Toch een kort woord hierover.

Inderdaad is de belijdenis van grondleggende betekenis voor het kerkverband. Waar de eenheid in belijden ontbreekt is het kerkverband zelf in de wortel aangetast en heeft het geen zin de schijn op te houden. Dit was dan ook inderdaad het geval in de jaren voor Dordt 1618/19. Het Remonstrantisme raakte de fundamenten van de kerk, dat behoeft niet breder uiteen gezet te worden. Soms kwam er zelfs Socinianisme bij, loochening van de Drieënige God. Maar de Particuliere Synode van Noord-Holland 1618 bleef afgevaardigden van een Remonstrantse classis, die niet verder gingen dan de bekende vijf punten, als wettige afgevaardigden met stemrecht erkennen.

Waarom?

Omdat een generale synode nog niet bijeen gekomen en beslist had.

Soortgelijk handelde de grote Synode van Dordt zelf ten aanzien van de Remonstrantse afgevaardigden uit de provincie Utrecht.

Om maar niet meer te noemen.

Men was in die jaren niet zo gauw klaar met het verbreken van het kerkverband.

Namens de part. synode van Zuid-Holland, gehouden te Delft 1618 verdedigde het moderamen in een schrijven aan de Synode van Dordt de doleanties „inzonderheid, daar men nu al zoveel jaren tevergeefs gesolliciteerd had om een nationale of provinciale synode en dat er naar menselijke berekening geen mogelijkheid was eenmaal daartoe te komen". Tegenover het met behulp der Overheid opdringende Remonstrantisme moest men wel wat, zie Acta Dordt 26e zitting.

Op zulk een situatie, terwijl zulke ketterijen in geding waren en men tot doleantie overging omdat particuliere en generale synoden werden verhinderd, en dan nog pas na jaren van strijd, wil dr. Douma zich beroepen in onze situatie? Met de bleke opmerking: waar het cement voor het kerkverband — klaarheid inzake de volledige gebondenheid aan de confessie — ontbreekt...? Men kan dit laatste trouwens wel zeggen, maar zeggen en bewijzen is twee!

En zo blijft men aan het scheuren, ook waar de fundamenten der christelijke religie volledig vaststaan en geen enkele ketterij of afwijking van de belijdenis in geding is. Dr. Douma heeft de hele zaak opgezet vanuit Breda en Beverwijk. **In welke „doleanties" spelen deze zaken een rol?**

Het beroep op de tijd der Remonstranten inzake de doleanties is, afgezien van de historische onjuistheid, een teken van de overspanning, waarin men leeft.

Daarom sprak ik van: ook al zo'n leus m.b.t. het zeggen: de belijdenis gaat boven de kerkenordering. Dat was in de jaren voor 1618 geen leus, maar het vaak onder verachting en moeite en druk der Overheid belijden van een werkelijkheid in een kerk, waarin de fundamenten der leer, het hart van het evangelie, werden aangetast. Maar het wordt een leus, wanneer de zaken zo niet staan en men willekeurig tot kerkscheuring roept. De kerkenordering voorziet in gevallen van afwijking van de belijdenis en van ketterij en daarom moet zij gevolgd worden, wanneer zich dergelijke gevallen voordoen en dat kan ook, tenzij het ganse kerkverband er door is aangetast en de Overheid de kerkordelijke functionering der meerdere vergaderingen verhindert. De belijdenis staat boven de kerkenordering, dat is de ene waarheid! de andere is, dat de laatste de eerste dienen wil en dat wij in het handhaven der waarheid de wegen der kerkorde hebben te volgen.

Daarom blijft de gang van zaken te Beverwijk af te wijzen.

Af te wijzen, collega Douma, vanwege haar independentistische tendenzen, gelijk heel ons kerkelijke leven daardoor vandaag wordt verscheurd, als God het niet verhoedt.

En nu we het toch hebben over een beroep op de historie, nog het volgende:

Dr. Douma wees mijn klacht over een harde geest af. Neen, zo zei hij, ik spreek liever van een krachtige geest. Laat ik eens wat citeren uit het

G. Janssen

gevoelen der grote synode van Dordt over de Remonstranten. De kerkelijke vergaderingen moeten volgens haar „degenen, die deze doliingen aanhangen en volgen, door den geest der voorzichtigheid recht onderscheiden". De hardnekkigen en aanrichters van rotternijen en beroerten moeten afgezet. „Maar die uit zwakheid, en door de verborgenheid der tijden zijn gevallen, of verrukt, en die mogelijk in zaken van minder gewicht twijfelen, of ook anders gevoelen, doch stil, zedig, onstraffelijk van leven zijn, en zich leerszaam stellen, die zullen zij met alle zachtmoedigheid, diensten der liefde, en lijdzaamheid, tot ware en volmaakte eendrachtigheid met de Kerk zoeken te brengen", zulks met behoud van de zuiverheid der leer.

De geschiedenis is leerzaam, als men haar recht laat spreken.

Dr. Douma merkt tenslotte op:

6. U hebt heel wat tegen mij te berde gebracht. „In rond Hollands: zijn rede is niet vrij van oppervlakkigheid, die telkens treft". Synodalen kunnen over een en ander „volledig tevreden" zijn. „Onversneden synodalisme" dat aan de vrijmaking „de doodsteek" geeft. Iemand, die met de handhaving van de belijdenis opereert „als een kind met een pistool". Het „apodictisch spreken van dr. Douma valt hier op: Heeft hij de wet te stellen in de kerken?" Het geeft Uw opponent weinig hoop, dat onze polemische ontmoeting lang zal duren. Wat mij echter het diepst getroffen heeft: Ik zou gesproken hebben „pour le besoin de la cause". Wanneer die 'cause' is: mijn binding aan de gereformeerde confessie (zie Rutgers), dan zeg ik van harte ja. Maar dat bedoelt U niet. U bedoelt, dat ik argumenteer al naar gelang het mij het beste uitkomt. Zoals ik dat ook op de predikantenconferentie en in menige brief te horen kreeg. Daarop zeg ik van harte neen. Ik kan dat niet bewijzen, ik probéer het ook niet. God weet het.

Met hoogachting,

Uw broeder in Christus,

Rijnsburg, 27 okt. 1967.

J. Douma.

M'n opponent begeeft zich hier op glad ijs, want hij gaat spreken over mijn bedoeling. Ik zou bedoelen, dat hij argumenteert al naar gelang het hem het beste uitkomt. Want ik vind zijn spreken pour le besoin de la cause en dat heeft hem zeer diep getroffen.

Maar hij vergist zich.

Ik heb niet betoogd noch willen beweren, dat hij argumenteert al naar gelang het hem het beste uitkomt. Maar wel, dat hij in het speciale geval dat ons bezig houdt de nadruk legt op één zin uit de kerkenordering (begin van art. 31 K.O.) met veronachtzaming van andere delen der kerkenordering. Concreet, dat hij alle respect vraagt voor synodale beslissingen overeenkomstig het eerste lid van art. 31 K.O., met bagatellisering van andere bepalingen der kerkenordering en dat doet om zo een bepaalde gedagslijn in de kerken te doen volgen.

Ik vind dat een innerlijk tegenstrijdige utiliteitsredenering, waarin hij zich heeft verstrikt, maar heb me ver gehouden van een zedelijk oordeel over zijn polemiseren of spreken in het algemeen. Hij behoeft zich daarom niet diep getroffen te gevoelen. Het kan ons allemaal te zijner tijd overkomen.

Op een andere plaats heb ik het zo gezegd: Hij roept het synodalisme te hulp om uit de chaos te komen.

Ik weet en aanvaard, dat bij hem de „cause", de zaak, is de belijdenishandhaving en dat is een goede zaak, mits op goede, geestelijk-kerkelijke wijze. Dan wil ik naast hem staan. Maar men moet een goede zaak niet met kwade middelen dienen. Hij moet het gezag der synodes niet gebruiken om het gezag der belijdenis te handhaven, maar — nu spreek ik principiëel over het kerkrecht — het gezag der synodes in concrete uitspraken schragen met het gezag van het Woord en de belijdenis. Want het Woord van God heeft ten principale alleen rechtskracht in de kerk. Dat mag na vier honderd en vijftig jaar dan wel eens weer met nadruk worden gezegd in de vrijgemaakte kerken. De omgekeerde weg leidt naar Rome.

De synodes hebben gesproken, zegt dr. Douma en nu moet het eindelijk eens uit zijn. En hij zegt dat omdat hij overtuigd is, dat ze naar Gods Woord gesproken hebben. Natuurlijk, dat was met de synodalen in 1944 ook zo. Maar was daarom hun spreken over het synodaal gezag juist? En hun zeggen: Als synodes gesproken hebben is de zaak uit? Kunt U zich niet onderwerpen, ga dan maar heen?

Wanneer synodes gesproken hebben en er ontstaan conflicten, dan moet de kwestie uitgevochten worden op de zaak zelf, niet op het gebied van het synodale gezag. Dat was de kwestie bij de vrijmaking en dat moet het blijven in een waarlijk reformatorische kerk.

Daarom heb ik dr. Douma's rede besproken en de redactie van „Opbouw" gevraagd — want het is niet mijn blad — deze discussie op te nemen.

Ik heb hem en de kerken daarmee willen dienen, de kerken, die zich hebben vrijgemaakt o.m. van synodocratie, dat gevaarlijke middel om twisten in de kerk te beslechten met machtsmiddelen in plaats van met het Woord.

Wanneer dr. Douma van mij verschillende uitspraken citeert, die hem weinig hoop geven dat onze polemische ontmoeting lang zal duren, dan bedenke hij twee dingen.

1. Hij is de boer opgegaan met de leus: Voor de keus, en dwingt zo tot stellingnamen, die factisch een breuk betekenen. Hij wil immers in ontstellende naïviteit rust voor de winter, Ref., 22 juli j.l. Maar zie, welke kant het opgaat!

2. Hij deinst voor straffe maatregelen niet terug, vgl. zijn aandeel in de schorsing van drs. Brands, wiens schorsing plaats vond naar een besluit, dat ik in „Opbouw" besprak — 'k heb zelden een slechter gefundeerd besluit gelezen.

Moet hij dan, wanneer ik zonder omwegen schrijf dat zijn geneesmiddel niet deugt klagen over weinig hoop tot een langdurige polemische ontmoeting? Ik heb jaar en dag nu aangedrongen op nuchterheid en geestelijke aanpak van de zaken, naar ik dacht geargumenteed uit Schrift, belijdenis, kerkorde en historie. Heel die aanpak van mij is een bewijs dat ik wil blijven spreken, elkaar vasthouden, samen wil bouwen onder beding van Gods zegen aan onze vrijgemaakte kerken.

Ds. Douma houde zich ervan overtuigd, dat ik van harte hoop dat hij de rechte proporties weer in het oog krijgt en het rechte geneesmiddel.

Het zogenaamde attestatenbesluit oorzaak van schorsing van twee lectoren aan de Theologische Hogeschool

II

In ons eerste artikel hebben we enkele kritische opmerkingen gemaakt betreffende het z.g. attestatenbesluit van de senaat der hoogleraren aan de Theol. Hogeschool te Kampen. Deze opmerkingen hebben we vastgehaakt aan elk van de drie onderscheiden alinea's van het attestatenbesluit. De tekst van het besluit hebben we in het eerste artikel volledig opgenomen. Wat deze tekst betreft mogen we onze lezers wel verwijzen naar dit voorgaande artikel.

Over de laatste alinea waren wij niet uitgesproken toen we de vorige keer afbraken. We hebben het oordeel van de senaat dat in deze laatste alinea staat, in zoverre besproken dat we stelden dat daarin duidelijk blijkt, dat de senaat zich zelf heeft geplaatst op de stoel van de kerkelijke vergaderingen. Een poging van de school om te heersen over de kerken.

Nu een woord over de ingewikkelde inkleding van het oordeel van de senaat en over de gronden voor dit oordeel.

De ingewikkelde inkleding van het oordeel

Het oordeel van de senaat luidt als volgt: „dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de Gereformeerde Kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attestaten zonder meer behoort te weigeren”.

Dit is duidelijk. Geen attestaten van kerkeraden „zonder meer” weigeren.

Dus soms wel weigeren?

Deze gedachte volgt logischerwijs uit de eerste stelling.

Menig normaal logisch denkend mens is tot deze gedachte gekomen na de eerste uitspraak. Zo de schrijvers van het artikel dat in ons blad heeft gestaan onder het opschrift „Schibboleth”. Dat men tot deze gedachte komt ligt aan de zegswijs van het attestatenbesluit, welke zegswijs lijdt aan een merkwaardig ambiguïteit.

Als iemand in de uitspraak leest dat de senaat soms wil weigeren attestaten van kerkeraden te aanvaarden dan kan men van de zijde van de senaat antwoorden: dat is niet zo. De senaat heeft niet gezegd dat hij attestaten van kerkeraden in dit stadium zal weigeren.

Kijk maar naar het 2e oordeel van de senaat.

Dit 2e oordeel wordt ingeleid met de woorden: „De Senaat is echter tevens van oordeel dat hij gezien... attestaten van colleges... momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis... nadat eerst een onderzoek enz. heeft plaats gevonden.”

De senaat heeft besloten attestaten van kerkeraden niet te weigeren „zonder meer”. In sommige gevallen wel weigeren? Nee, dat niet. In sommige gevallen moet een **aanvullend onderzoek** van de zijde van de senaat plaats vinden. De senaat zal in die gevallen dan het attest van sommige kerkeraden aanvaarden nadat hij zelf met de betrokken student een gesprek heeft gevoerd.

Dus niet weigeren.

Maar aanvaarden. Aanvaarden nadat de senaat een aanvullend onderzoek heeft ingesteld.

Duidelijk is dat iemand echter ook **andersom** kan redeneren en kan zeggen: de senaat zal in die sommige gevallen de verklaringen van bepaalde kerkeraden wel weigeren. Immers wanneer de senaat van oordeel is dat ten aanzien van attestaten van bepaalde kerkeraden een aanvullend oordeel zijnerzijds noodzakelijk is om een kerkeradatsattest aanvaardbaar te maken dan houdt dit in dat die bepaalde kerkeradatsverklaringen als zodanig onaanvaardbaar zijn. Ze behoeven immers om „aanvaardbaar” te worden gemaakt een „aanvullend onderzoek” van de zijde van de senaat.

Hier hebt u de ambiguïteit, de tweeslachtigheid van het z.g. attestatenbesluit. De ingewikkelde, tweeslachtige wijze van zeggen is zelve oorzaak van „misverstanden”. En bij nauwkeuriger toezien blijken de misverstanden weer geen misverstanden te zijn maar te berusten op nauwkeurige lezing.

Vanwaar deze tweeslachtigheid?

Wij weten het niet.

Te betreuren dat een dergelijk tweeslachtig be-

sluit zoveel stof deed opwaaien en zoveel ellende veroorzaakt met betrekking tot de voortgang van het onderwijs aan de Theol. Hogeschool in dit najaar. Als we heidenen waren zouden we het spreekwoord van de Romeinen te baat willen roepen: wie de goden willen straffen, slaan ze met verblindheid! Te begrijpen dat zo'n besluit oorzaak van verwarring werd.

De gronden voor het oordeel van de senaat

Het oordeel van de senaat zoals we dat in de 3e alinea lezen, bestaat in tweeën zoals we gezien hebben. Ten 1e „zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de Gereformeerde Kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attestaten zonder meer weigeren.”

Ten 2e: De Senaat is echter tevens van oordeel... dat hij... attestaten van (sommige) colleges momenteel slechts mag doen gelden... nadat eerst een onderzoek... heeft plaats gevonden.”

De senaat stelt zichzelf boven de kerkeraden.

Hij is van oordeel dat „hij” de attestaten slechts mag doen gelden!

Voor dit tweeledige oordeel worden twee gronden aangevoerd in de derde alinea.

De eerste is de curatorenuitspraak van 26-1-'67.

De tweede is de uitspraak van de gen. synode van Amersfoort-West van 6-4-1967.

Wij willen beide gronden afzonderlijk bezien.

De curatorenuitspraak van 26 januari 1967

Wat is dit voor een uitspraak?

Voor de beantwoording van deze vraag moeten wij naar een verslag van een zitting van de laatstgehouden gen. synode. In het Ger. Gezinsblad van vrijdag 12 mei 1967 komt een verslag voor van een synodezitting van de daaraan voor-

J. Meester

afgaande woensdag 10 mei. In dit verslag staat o.a. het volgende te lezen: „allereerst kwam aan de orde een brief van curatoren over de brief welke de curatoren van prof. Kamphuis ontvingen inzake het onderwijs in de Ned. kerkgeschiedenis”. Dit onderwijs is anders dan de ondertekenaars van de „Open Brief naar voren brengen”. Na een verslag van de discussie ter vergadering, wordt de brieftekst letterlijk opgenomen, welke de gen. synode aan de curatoren zond betreffende deze affaire. In deze brief lezen wij dat de gen. synode heeft kennisgenomen van een brief van curatoren van 3 februari 1967 waarin zij op verzoek van prof. J. Kamphuis, hebben gemeld aan de gen. synode te Amersfoort: „hoe in principiële opzicht het onderwijs in de Nederlandse kerkgeschiedenis met betrekking tot de negentiende en twintigste eeuw wordt gegeven”. Verder staat in de brief van curatoren volgens het verslag, dat curatoren van deze mededeling van prof. J. Kamphuis „met erkentelijkheid en dankbaarheid kennis genomen hebben dat op de omschreven wijze het onderricht in de Nederlandse kerkgeschiedenis door hem gegeven wordt”. Dan volgt dat de gen. synode deze uitspraak van de curatoren ten volle goedkeurt.

Uit een en ander valt te concluderen dat de curatorenuitspraak van 26-1-1967 de uitspraak is, welke de gen. synode van Amersfoort „ten volle” heeft goedgekeurd. Dit is de uitspraak dat de curatoren „met erkentelijkheid en dankbaarheid” hebben kennis genomen van de mededeling van prof. J. Kamphuis over de wijze waarop hij zelf „in principiële opzicht” het onderwijs in de Nederlandse kerkgeschiedenis van de negentiende en de twintigste eeuw geeft.

De zaak is deze.

Prof. Kamphuis heeft aan de curatoren per brief medegedeeld hoe hij „in principiële opzicht” onderwijs geeft aan de studenten in de Nederl.

kerkgeschiedenis van de 19e en 20e eeuw. Dit laatste wil natuurlijk zeggen met betrekking tot de Afscheiding van 1834, de Doleantie van 1886 en de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren.

De curatoren hebben van deze mededeling met erkentelijkheid en dankbaarheid kennisgenomen. Zij hebben nog meer gedaan.

Zij hebben, zulks op verzoek van prof. Kamphuis zelf, de mededeling van hemzelf betreffende de principiële zijde van dit zijn onderwijs, aan de gen. synode van Amersfoort doorgezonden.

Zij fungeerden op verzoek van prof. Kamphuis als brieven-verzenders voor hem. Dit is hun wel nergens opgedragen. U kunt er de „instructie” van de curatoren op na lezen. Maar zij wilden natuurlijk niet onwelwillend zijn ten aanzien van een hoogleraar als prof. Kamphuis. Deze vriendelijke geste van curatoren krijgt op de zitting van de gen. synode van 10 mei een behoorlijk accent. Wordt „uitgespeeld” tegen de Open Brief-ondertekenaars.

Het was een maand nadat dezelfde gen. synode de ondertekenaars van de Open Brief generaal had veroordeeld als in onaanvaardbare tegenstrijdigheid te staan met de instemming en ondertekening van het ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, ouderlingen, diakenen en hoogleraren!

Het ging wel allemaal „in het generaal” met deze „leertucht”.

En nu keert de zaak weer naar Kampen terug. De senaat maakt van de curatorenuitspraak van 16-1-1967, in alle vriendelijkheid en welwillendheid gedaan, de eerste grond voor het z.g. attestatenbesluit.

Deze grond is een merkwaardige zaak

De curatoren zijn belast met het toezicht op het onderwijs van de hoogleraren. Letterlijk staat in hun „instructie”, die laatstelijk is vastgesteld door de gen. synode van Amersfoort-West van 1967, in art. 4, 2e alinea: „De curatoren houden toezicht op de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat zou afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk maken op de belijdenis der kerken”.

Bij dit „toezicht houden” moeten zij natuurlijk uit hun eigen ogen kijken. Dat is kennelijk de bedoeling van deze opdracht.

Hier doet zich in het onderhavige geval nu het merkwaardige verschijnsel voor, dat één van de hoogleraren, die in z'n kwaliteit van hoogleraar vrijwel alle vergaderingen van de curatoren bijwoont, nota bene per brief, aan de curatoren in wier midden hij mee-vergadert, mededeling doet betreffende de wijze waarop hij „in principiële opzicht” een van de hem opgedragen taken vervult.

Curatoren ontvangen de brief.

Spreken hun erkentelijkheid uit.

Zij hebben niet zelf geconstateerd bij hun „toezicht houden”, dat deze hoogleraar zo en zo dit deel van zijn opdracht vervult. Niet een ander deelt hun mede dat de hoogleraar dit deel van zijn werk prijzenswaardig vervult. De betreffende hoogleraar zelf deelt dit per brief aan de curatoren mee. Stel u voor dat de hoogleraar de curatoren wat op de mouw zou spelden. Dit is onder mensen toch niet ondenkbaar! Wij merken dit niet op om te suggereren dat de betrokken hoogleraar niet betrouwbaar zou zijn. Maar omdat de curatoren nu eenmaal hun opdracht van „toezicht houden” van de kerken gekregen hebben omdat de werkelijkheid zo is, dat controle op alle arbeid nodig is, wijl alle arbeid wordt verricht door mensen. Door mensen, die gebrekkig zijn tot in hun beste werken toe. Die zondaars zijn. Dat wil zeggen dat ze kunnen falen, struikelen en vallen.

Curatoren spraken hun erkentelijkheid en dankbaarheid uit over de wijze waarop een hoogleraar een onderdeel van zijn taak verricht, niet na eigen toezicht, zij spreken hun erkentelijkheid uit op grond van de mededeling van de hoogleraar zelf.

Zo hadden de curatoren niet moeten handelen.

Stel u voor dat alle hoogleraren ten aanzien van de hun opgedragen taken per brief aan de curatoren zouden mededelen dat zij hun taak zo en zo, op een voortreffelijke manier verrichten; en dat curatoren dan telkens zouden uitspreken, dat zij met erkentelijkheid en dankbaarheid van deze mededeling kennis namen.

En stel u voor dat zij dit „rapport” van de hoogleraren over hun eigen arbeid dan ook meteen op verzoek van de hoogleraren maar aan de gen. syn. doorzonden, dan zou men de merkwaardige figuur krijgen dat degenen die belast zijn met het toezicht op de arbeid der hooglera-

ren, dit toezicht quasi uitvoerden. Dat zij in plaats van door eigen ogen te kijken naar het onderwijs van de hoogleraren, „door de ogen van de hoogleraren” zouden kijken. Daarmee zou het gehele toezicht van de curatoren tot een farce verworpen zijn.

Zien we goed toe dan blijkt de 1e grond voor het attestenbesluit, de uitspraak van curatoren van 16-1-1967, niet anders te bevatten dan de mededeling van prof. Kamphuis met betrekking tot zijn eigen onderwijs. Zo keert de 1e grond terug naar Kampen. Niet naar de curatoren. Die keken in dit geval immers door de ogen van de hoogleraar Kamphuis.

Nee, de 1e grond keert terug naar de hoogleraar Kamphuis. Prof. Kamphuis is lid van de senaat. De senaat nam het attestenbesluit. Beriep zich op een curatorenuitspraak die (in de grond) een uitspraak van deze hoogleraar was. Met andere woorden, de senaat beriep zich in de eerste grond voor haar uitspraak op... zichzelf. Een schoolvoorbeeld van een cirkelredenering.

Vrijmaking, Kerstfeest en Avondmaal

Calvijn rekende de zgn. christelijke feestdagen onder de eigenwillige godsdienstigheden, die de kerk zijn binnen gesloten, en waarvan de Christenheid zich dient vrij te maken.

Christus en Zijn apostelen stelden geen cyclus van jaarlijkse feesten in, maar dat wij de Here gedenken zouden bij brood en wijn, bij geregelde viering van de maaltijd des Heren.

Daarom bepleitte Calvijn wekelijkse Avondmaalsviering en afschaffing van het zgn. kerkelijk jaar. Farel, Bizet, N. Bucer, John Knox e.a. waren het daarmee geheel eens. In dit spoor wekten de eerste ger. synoden in Nederland de kerken op „dat men met de zondag tevreden zal zijn”, en dat men het volk „zal vermanen tot afschaffing van de Kerstdag”, art. 53 KO, Dordt 1574.

De Reformatie faalde echter geheel op dit punt. Calvijn heeft alleen tijdens zijn verbanning uit Genève wekelijkse Avondmaalsviering gekend. Sober, zonder formulier. In Strassburg. In Genève kwam het niet verder dan Avondmaalsviering vier keer p.j. in plaats van éénmaal. Om de weg tot wederkeer op dit punt open te houden, liet Calvijn voor zijn dood in de notulen van Genève's gemeenteraad aantekenen, dat hij wekelijkse Avondmaalsviering had bepleit.

Zó is het ook „van den beginne” geweest, Hand. 20:7, 1 Cor. 11:20.

De nederlandse synoden zijn geleidelijk aan afgeden tot een compromis met volk en overheid. Zo komen wij aan art. 67 KO, dat zwicht voor een beperkt aantal feestdagen, en aan art. 63, dat berust in zes tot vier Avondmaalsvieringen per jaar.

Deze en andere K.O.-artikelen demonstreren de gebrekkigheid van de K.O. der Geref. Kerken. In de Reformatie-tijd was men zich deze gebrekkigheid ook zó goed bewust, dat het Convent van Wesel, 1568, in een slotartikel van haar eigen K.O. ootmoedig beled, dat deze bepalingen een voorlopig begin wilden zijn, totdat „het gebeuren mocht, dat de Here overvloediger vrucht zijner genade aan Nederland verleende.”

21 dec. 1946 vergeleek Ds G. Visee in de Kamper Kerkbode die feestdagen met „de hoogten” in Israël. Israël's Thora beperkte de eredienst tot „de plaats, die de HERE verkiesen zal”, Lev. 17:1-9, Deut. 12. In het algemeen liet de Thora bij Israël niets over aan de eigen smaak van het volk op godsdienstig gebied. Vandaar in de tabernakel-hoofdstukken het refrain om zich te houden aan „het voorbeeld, op de berg getoond”, Ex. 39, 40, Hebr. 8:5.

Tóch was onder Salomo het land al overdekt met een net van eigenwillig gekozen kultusplaatsen met een eredienst naar eigen smaak, „de hoogten”, 1 Kon. 3:2, 3.

En later lezen we in Koningen en Kronieken, dat vrijwel iedere beweging van wederkeer tot de HERE, bij deze hoogten-dienst halt hield. Zo ging het onder Asa, Josafat, Amazia en Manasse. Steeds staat er, dat **het volk** bleef vasthouden aan de hoogten-dienst.

Zó heeft de Reformatie van de 16e en 17e eeuw halt moeten houden bij „de christelijke feesten”, waaraan **het volk** vasthield, ten koste van geregelde viering van de maaltijd des Heren.

Maar... bood de Vrijmaking niet een nieuwe mogelijkheid van wederkeer tot de eredienst, die de Here vraagt in Zijn Woord? Ds. G. Visee bepleitte in zijn al genoemde artikel afschaffing van die eigenwillige feesten, nu de Here ons had

Hopelijk krijgen de propaedeuten in Kampen nog lessen in de formele logica. Ook in de contemporaine kerkgeschiedenis is dit onderricht niet overbodig.

We lieten in het voorgaande de uitspraak „in principieel” opzicht, die enkele keren ter sprake kwam (zie het verslag betreffende de zitting der synode van 10 mei in het Geref. Gezinsblad) onbesproken.

De uitdrukking werd gebruikt bij het doceren van de Ned. kerkgeschiedenis van de 19e en 20e eeuw. Deze woorden zijn zo als ze daar staan natuurlijk niet voor bespreking vatbaar door hun onduidelijkheid. De nadere bepaling „anders dan in de Open Brief” is negatief en maakt de duidelijkheid er niet beter op. Bij onderwijs komt het vooral aan op duidelijke omschrijvingen.

Zonder deze wordt de mist die in het leven op aarde schier overal hangt er maar dicht op.

De bespreking van de tweede grond zullen we bewaren voor een afzonderlijk artikel.

vrijgemaakt.

En zijn oproep sloeg aan!

19 april 1947 kon hij in de Kamper Kerkbode schrijven: „Van vele zijden ontvingen wij blijken van instemming met hetgeen wij schreven over de christelijke feestdagen. O.a. uit Amsterdam, Breda, Groningen, Schiedam.” En dan vermeldt hij, dat Breda al van de feestdagen tot maandelijks viering van het Avondmaal was overgegaan, dat Ds Vogel de zaak in Amsterdam aan de orde stelde, dat zijn artikel door Ds Vonk was overgenomen in „De vrije kerk”, en dat de kerkeraad van Groningen de zaak in studie had.

Ds Visee bracht het onderwerp nog dikwijls ter sprake. Ook in het blad „De Poortwake”. Ds D. van Dijk e.a. bepleitten vrijwel jaarlijks omstreeks 25 dec. afschaffing van het Kerstfeest in het Kerkblad voor de noordelijke provinciën. Ook in het Kerkblad voor Nrd-Holland gebeurde dat geregeld door verschillende auteurs. Weinig zaken hebben sinds de Vrijmaking zo'n algemene bijval geogst. En van tegenstemmen is mij niet één bekend.

Van alle kanten werd de zaak belicht. Ds. Visee deed, historisch, de ongerechtigheid uit de doeken, waaruit het Kerstfeest geboren is. Ds van Dijk belichtte jaarlijks de valse romantiek, waarop de gehechtheid aan het Kerstfeest rust. Ds Visee aan Ds. Meester toonden aan, dat de K.O. niet oproept tot handhaving - maar tot inperking en zo mogelijk afschaffing van het kerkelijk jaar. Ds. Vonk liet in „De Voorzeide Leer” bij de bespreking van Israël's feesten volgens Leviticus zien, wat een warwinkel de Christenheid van haar feesten heeft gemaakt.

Het baatte evenwel niet.

De wederkeer verzandde, zoals Israël's reformaties bij „de hoogten” verzand zijn. „Het volk was eraan gehecht”.

24 dec. '55 schreef Ds. D. van Dijk: „'t Was beter, heel dat Kerstfeest af te schaffen. De Here heeft het niet ingesteld, de Kerk heeft er geen behoefte aan, het wordt zo schrikkelijk misbruikt. Ik zie evenwel in, dat het niet zoo gemakkelijk zal gaan, een eind aan dit feest te maken. Ik wil wel zeggen, dat ik het niet aandurf op het Kerstfeest niet te preken over wat dan genoemd wordt „Kerststof.”

De Vrijmaking is in dit opzicht geen stap verder gekomen dan de Afscheiding van 1834. Die kenmerkte zich ook door een grote bereidheid, in wóórden, tot Wederkeer op dit punt. De eerste synode der Afscheidenen, in 1836, besloot officieel de christelijke feestdagen af te schaffen. Maar het is er in de praktijk niet van gekomen.

Behalve de kerken van Breda en Rijsbergen onderhouden bij mijn weten alle vrijgemaakte kerken het Kerstfeest en de andere feestdagen. Ten koste van... het Avondmaal des Heren.

Ook hierover heeft de Vrijmaking nieuwe bezinning gebracht. In februari en maart 1964 bepleitte Ds J. R. Wiskerke in het Kerkblad voor de zuidelijke provincies veelvuldiger viering van de maaltijd des Heren. Hij sprak van een eeuwen-lange historie van diep „verval” bij de Geref. Kerken ten aanzien van de bijbelse normen voor het Avondmaal. Bestrijding heeft ook deze artikelen-serie van Wiskerke bij mijn weten niet ondervonden.

Het ontbreekt de vrijgemaakte kerken niet aan schuldbesef t.a.v. de verdringing van het Avondmaal des Heren door eigenwillig godsdien-

stige feesten. Maar het kwam niet tot bekering.

Op dit punt heeft de Reformatie gefaald.

Op dit punt hebben Afscheiding en Vrijmaking vrijwel alleen „mooi gepraat”, zonder te doen, wat vele monden en pennen beleden als „de wil des Heren”.

Zij zongen een lied, en dronken een glas.

En... lieten alles zoals het was.

Breda

K. C. Smouter

TE BERDE

In hetzelfde nummer van dit blad kunt U een artikel aantreffen van ds. Smouter uit Breda onder de titel „Vrijmaking, Kerstfeest, en Avondmaal”. Hij spreekt daarin o.a. over het onder ons gebruikelijke kerkelijke jaar. Hij is daarvan geen voorstander.

Het is niet noodzakelijk om de argumenten uit de historie die ds. Smouter aanvoert te bestrijden. Het is n.l. onweerspreekbaar dat men in de Reformatietijd vrij algemeen was voor afschaffing van het zgn. kerkelijk jaar. Het is ook onweersprekelijk dat mede door invloed van de overheid er een beperkt aantal feestdagen bleef gehandhaafd in onze kerken.

Om met dat laatste te beginnen: ik vind dat bijzonder goed gezien van de overheid uit die dagen. Van vakantie en vrije dagen was er immers in die tijd geen sprake. Men werkte en werkte een heel jaar door, dag in dag uit. Wat een heerlijkheid moet het geweest zijn voor de werkende mens af en toe eens een dag extra vrij te hebben, behalve de zondag. Wat dat betreft zou de werkende mens in die tijd er minder aan toe geweest zijn dan b.v. de Israëliet die behalve de sabbat nog grote feesten kende, die prakties toch een soort vakantie inhielden. In een maatschappij, die voor de arbeidende massa bijzonder hard was, was het aandringen van de overheid op het instand houden van enkele feestdagen bepaald een zegen.

Nu is dit nog geen principieel argument voor het zgn. kerkelijke jaar. Die zijn er ook niet voor aan te voeren. Maar ik meen dat we niet de stelling behoeven te huldigen „alles wat niet geboden is, in de Bijbel, is daarom verboden”.

Zelf ben ik in de loop der jaren steeds meer een voorstander geworden van het onderhouden van dat kerkelijk jaar. En wel om dezelfde reden, waarom ik een voorstander ben van de wekelijkse catechismusprediking. Het kerkelijk jaar en de catechismusprediking dwingt de dienaar des Woords in een bepaalde orde, die bepaald heilzaam is. Hij zou door persoonlijke voorkeuren makkelijk de nadruk eenzijdig kunnen laten vallen op zaken uit de H. Schrift, die hem bijzonder getroffen hebben. Iedereen weet ook van ontsporingen juist op dit gebied. Hoe makkelijk vervalt iemand, die regelmatig moet prediken niet in eenzijdigheid.

Ik zou zelfs willen pleiten voor enige uitbreiding van het kerkelijk jaar. We staan apart stil bij alle grote heilsfeiten.

Waarom eigenlijk niet bij de wederkomst? Vroeger was de zondag voor de eerste advents zondag bestemd voor de prediking van de laatste dingen. Dat lijkt me een gewoonte de moeite waard om in ere te herstellen. Hoe ontstellend ver zijn we vaak niet weg van de bedde om de wederkomst van onze Heiland.

Nu weet ik wel: algehele inzinking kun je niet door maatregelen veranderen. Dan is bekering op zijn plaats. Vormen kunnen een belemmering zijn voor de waarachtige dienst des Heren. Maar het gewone christelijke leven kan niet zonder vormen en gewoonten.

Het is ook niet nodig.

Nu hoeft niemand me een brief te gaan schrijven, waarin hij vertelt dat er vooral rond het Kerstfeest veel onzin te zien is in de wereld. Dat weet ik ook wel. Maar moeten we daarom het maar opgeven? Als we alles gaan opgeven, waarvan de wereld misbruik maakt, dan houden we niet veel over.

En een normaal onderhouden van het kerkelijk jaar behoeft bepaald niet in strijd te zijn met de regelmatige avondmaalsviering. Het tegendeel is het geval. Het één is niet in strijd met het ander.

Amelink

De God-is-doodtheologie en de Beatles

(Naar aanleiding van G. Rothuizen, *Eleanor Rigby of de dood van God*, 1967, uitgave J. H. Kok, Kampen en Robert Adolfs, *Het graf van God*, 1966, ambopocket)

Het debat over de God-is-dood theologie gaat dóór. Er verschijnen voortdurend geschriften, die zich met de door deze nieuwe theologie opgeworpen vragen bezig houden. Wat dat betreft is er de laatste jaren in de theologie enorm veel veranderd. Ik heb er al eens eerder op geattendeerd: wie vandaag nog tegen Barth fulmineert, loopt beslist achter. Het theologisch debat bestrijkt daarbij heel de wereld. Vooral de Amerikaanse theologie, die in de barthiaanse tijd weinig van zich liet horen, doet volop mee. Barth lag en ligt de Amerikanen niet. Ik kom daar nog op terug. Ook in Zuid-Afrika houdt men zich thans met deze kwesties bezig. Ik kreeg toegezonden het jongste nummer van „In die Skriflig”, waarin een uitvoerig artikel staat van prof. S. du Toit van Potschefstroom onder de titel „Theologie in 'n tyd van Sekularisme”. Du Toit (oom Fanie, zoon van Totius!) is eigenlijk oudtestamenticus, maar houdt zich in dit artikel intensief bezig met Kuitert, Robinson, Niebuhr en anderen. Terecht schrijft Du Toit: „In werkelijkheid gaan dit om 'n dogmatis-filosofiese problematiek, maar die Skrif en die eksegese is daar ten nouste mee gemoeid”. Zo is het, bovendien is waar, wat Du Toit verder schrijft: „Hierdie dinge het nie net teologies-wetenskaplike implikasies nie, maar gryp ook diep in die geloof van die gemeente in. Die vraag is vir prediker en hoorder: Is God meer as ver-beelding van ons diepste verlangens?”. Het is inderdaad de vraag: wie is God en lééft God, waar het in deze discussies om gaat, en óók: hoe leer ik Hem kennen?

Prof. Rothuizen van Kampen legde op de tafel van ons blad een „Kamper Cahier”, waarin hij op zijn manier deelneemt aan de discussie. Van roomskatholieke zijde verscheen het nogal geruchtmakende boekje van pater Robert Adolfs. Het geschrift van Rothuizen is instructief voor wie iets weten wil omtrent de Amerikaanse God-is-dood theologen. Natuurlijk is die Amerikaanse vleugel maar een onderdeel van de wijdvertakte beweging. Het hangt eigenlijk allemaal samen: Bultmann, Bonhoeffer, Tillich, Van Buren, Hamilton, Altizer en noem maar op. Ze rukken en trekken allemaal aan hetzelfde grondprobleem: heeft de bijbelse verkondiging aangaande God en niet minder aangaande Jezus, zin en betekenis in deze twintigste eeuw? Hoe moeten wij het evangelie prediken aan de moderne mens? Heeft het zin het evangelie van Jezus Christus te blijven prediken? Het zijn vragen, waar velen onder ons misschien vreemd tegen aan kijken. Ergens zijn wij zó van de vanzelfsprekendheid van het bestaan van God en van de zin van het evangelie overtuigd, dat wij ons nauwelijks voor kunnen stellen, dat anderen daar niet zonder meer van overtuigd zijn. Wat Paulus over de dwaasheid van het evangelie voor de Grieken schreef en niet minder over de ergernis voor de joden: het bleef tot nu toe eigenlijk alleen een stuk theorie, die op de preekstoel wel doorzichtig gemaakt werd, maar die nauwelijks realiteit werd. Opeens staan we echter voor de vraag hoe de „Grieken” van onze tijd en niet minder „de joden” dit evangelie zo te prediken, dat zij zich niet stoten aan door ons opgeworpen dwaasheden en ergernissen, maar aan de werkelijke dwaasheid en ergernis van het evangelie. Welnu, daar zijn al die theologen, die ik noemde, druk mee bezig. Daarbij worden grandioze fouten gemaakt en enorme ketterijen verkondigd; natuurlijk. Die moeten worden aangewezen, ik zou haast zeggen: óók natuurlijk! Zijn we er dan? Dat is de vraag, die hier klemt. Is de orthodoxie daarmee klaar? Of zou het kunnen zijn, dat zowel de ontmythologiserings-theologen als deze God-is-dood boys de orthodoxie vragen stellen naar háár vertolking

van het kerugma van Jezus Christus, die de moeite waard zijn om over na te denken.

Ik moet zeggen, dat, vanuit deze gezichtshoek gezien, het boekje van prof. Rothuizen mij meer bevredigt dan het geschrift van Adolfs. Ik denk ook, dat velen uit onze kring bij het eerste lezen wat vreemd tegen het „Kamper Cahier” van Rothuizen zullen aankijken. Hij gebruikt een heel andere manier van schrijven en redeneren dan in onze kring gebruikelijk is. Wij zijn gewend aan strenge systematische uiteenzettingen van hetgeen onze tegenstander beweert en vervolgens plaatsen wij daar onze argumenten tegenover. Daarmee is voor ons de zaak afgedaan. Rothuizen pakt het wat anders aan. Hij denkt als het ware met zijn tegenstanders mee, gaat op hun vraagstellingen in en probeert er vanuit het orthodoxe geloof in God zo op te reageren, dat hij begrip toont voor moeilijkheden en die probeert op te vangen. Zo probeert hij door te dringen tot de oorzaak van deze revolutie in de theologie. Wat zit er achter? Vanwaar deze explosie? Rothuizen zoekt het o.a. in het besef van de afwezigheid Gods als gevolg van de secularisatie. De moderne mens heeft God niet meer nodig, hij is mondig geworden en redt zichzelf. Hij wil daarom trachten deze „onmondigheid Gods” te verwerken in ons theologiseren. Hij wil met Hamilton gebruik maken van de onderscheiding, die Augustinus maakte, tussen **uti** en **frui**: Hem „te genieten”. God is luxe: het klinkt wat vreemd, maar Rothuizen bedoelt: een „luxe” die wij niet kunnen missen. Dus in de trant van: het is fijn dat God er is en waar-

R. H. Bremmer

om zou een christen van die zijde het bestaan van God niet mogen benaderen. Bovendien, aldus Rothuizen, God is niet alleen „luxe”: we moeten tegelijk stellen, dat God de mens nodig heeft. Het is eenzijdig te stellen, dat de mens God nodig heeft, het is andersom even waar. Het is niet alleen zó, dat God óns in het leven houdt: wij houden Hém in het leven! „Troont Hij niet „op de lofzangen Israëls?” Maar was gebeurt er dan met Hem als de zangen stokken, zakt Hij dan niet een eindweegs door zijn troon?” (24). Er is nogal wat kritiek van verschillende kant op deze benadering van het probleem gekomen o.a. van Buskes. Kan men stellen, dat God óns nodig heeft? Natuurlijk niet, zo zijn wij geneigd te antwoorden: God is zelfgenoegzaam. Hij heeft ons niet nodig. In absolute zin is dat inderdaad waar. Hij wordt van mensenheden niet gediend als iets behoevende, zegt Paulus tot de Atheners, Hand. 17:25. En toch is daarmee alles niet gezegd. God heeft de mens geschapen naar zijn beeld en gelijkenis. God deed dat na beraad met zichzelf, Gen. 1:26. God wilde zichzelf weerspiegeld zien in de mens en Hij sloot met deze mens een verbond. Vanaf dat moment heeft God de mens nodig, in zijn verbond. Hij heeft nodig de liefde en het eerbetoon van de mens. Ik las onlangs een preek van Kohlbrugge, die mij bijzonder frappeerde in dit verband. Er bestaat van Kohlbrugge een prekenbundel over „De tabernakel en zijne gereedschappen”. Mijn exemplaar is uit 1884, ik weet niet of er latere edities zijn. Het zijn 28(!) preken over de tabernakel. Ze stikken van allegorie en soms ver gezocht vergeestelijking. Men moet er beslist het boek van Vonk over Exodus naast lezen. En toch zitten er momenten van diepgang in die het een plezier maken deze bundel te gebruiken. Kohlbrugge geeft in deze bundel ook een preek over de tafel der toonbroden. Daarin zegt hij, dat God een tafel in de tabernakel heeft met brood daarop. Hij gaat dan verder: „en dat Hij van dit brood eet, even alsof Hij sterven zou, indien Hij niet ate. Zoo zeg ik dan, dat

God eet, dat Hij Zijn dagelijksch brood hebben moet, en dat wij Hem daarmee te verzorgen hebben”. Vervolgens gaat Kohlbrugge in op de vraag hoe dit kan. God is toch onsterfelijk? Ja, zegt Kohlbrugge, dat is Hij. Maar wat verstaan wij van de onsterfelijkheid Gods? Hij vervolgt: „God wil nu eenmaal van ons te eten hebben, want anders sterft Hij, zoo gij dit goed wilt verstaan — anders hebben wij geen God meer”. Wat is dan de spijs die God nodig heeft? Kohlbrugge komt dan tot een uiteenzetting, dat het in de toonbroden er niet in de eerste plaats om gaat, dat Israël van God te eten krijgt, nee, God ontvangt daarin van ons het offer van onze liefde en onze dankbaarheid. Dat is een gedachte, die heel wat dieper gaat dan die van Gispén, die zegt dat de toonbroden het teken zijn, dat de Here Israël met alles verzorgt. Het gaat er om wat wij Gód geven. Ik meen, dat dit hetzelfde is als wat Rothuizen wil: als wij God niet de eer geven die Hem toekomt, sterft God voor ons. Het is een wisselwerking en het is van belang daar tegenover deze theologen, die zo sterk de afwezigheid Gods beklemtonen, omdat wij Hem niet nodig zouden hebben, op te wijzen.

Toch ben ik van oordeel, dat wij beslist niet behoeven toe te stemmen, dat voor de moderne mens God „niet nodig” is. Ik denk, dat er altijd mensen zijn geweest, die God niet nodig hadden. Het moet de mens aangezegd worden, dat Hij God nodig heeft, in de allereerste plaats voor de vergeving van zijn zonden. En dat hij een zondaar is moet hem evenzeer worden aangezegd. En verder: ook het moderne leven kent zijn calamiteiten van ziekte, ramp en ongeluk en dood. Op ziekbedden en als hij sterven gaat, heeft ook de mens van de twintigste eeuw nodig, dat hem het evangelie van Jezus Christus wordt verkondigd.

Rothuizen sluit zich in de bespreking van Altizer en Hamilton, de leidende Amerikaanse God-is-dood theologen, aan bij een artikel van prof. Stob van Calvin College in Grand Rapids. Stob wijst er terecht op, dat men soms bij de slogan God is dead de indruk krijgt: God is alleen dood voor het besef van deze theologen, zij lopen alleen storm tegen een bepaald Godsbeeld, soms krijg je ook de indruk: God is werkelijk volgens hen dood, Hij was er, maar is er niet meer en dat is zeker momenteel zo bij W. Hamilton en J. J. Altizer. Wat dan nog overblijft is de vraag: waarom doen deze mensen nog aan theologie en wat is dan hun boodschap ná de dood van God? Het blijkt, dat zij wel van Jezus willen spreken. Men krijgt dan deze „kreet”: God is dood maar Jezus „is mieters” (my kind of guy zoals een Amerikaanse studente het uitdrukte). Rothuizen bespreekt uitvoerig allerlei nuanceringen tussen Hamilton en Altizer. Hij wijst bij de laatste op goede grond op sterke invloeden van Hegel en hij wijst krachtig hun „christologie” (het woord is voor wat zij over Jezus schrijven wat weids) af: „om te beginnen zijn wij in de Christus van de God-is-dood theologen de ons zo bekende Christus van het christendom kwijt” (19). Duidelijk wijst Rothuizen op het verzet in deze theologie tegen de transcendentie Gods (20, 21). Dat is m.i. het beste en meest zake-lijke gedeelte van het Cahier. Rothuizen spreekt bij Altizer, de meest bekwame van deze Amerikaanse theologen, van een „zelfuitvlakking Gods”: immers in de dood van Jezus sterft volgens Altizer de transcendentie God van het Oude Testament. Met die „zelfuitvlakking Gods” verdwijnen toorn en schuld van het toneel en genade is „juist op de achtergrond dáárvan niet het minst genade” (21). Op dit punt staat Rothuizen veel sterker dan Adolfs in zijn boven genoemde boekje over het graf van God. Het boekje van Adolfs geeft veel uitvoeriger informatie dan Rothuizen n.l. niet alleen over de God-is-dead-boys maar ook over Bultmann en de ontmythologisering en vooral over de idee van de secularisering, zoals die bij moderne theologen leeft. Het is dan ook veel omvangrijker dan het „Cahier” van Rothuizen en bestrijkt een breder veld. Voor wie in een beknopt bestek zich wil laten informeren over veel wat in de moderne theologie aan de orde is, kan bij Adolfs wel terecht. Hij is in het algemeen betrouwbaar in zijn weergave van de besproken theologen.

Toch is er een groot verschil tussen deze roomskatholieke en Rothuizen. We zagen zo-even Rothuizen de vinger leggen bij het feit, dat de boodschap van zonde en genade niet

meer bij Altizer doorkomt. Zo iets vind je niet bij Adolfs. Daar ligt de zwakte van de huidige moderne rooms-katholieke theologie. Om zo te zeggen: wij zijn door de reformatie heen gegaan en zij niet. De reformatie heeft ons de Bijbel leren lezen tegen de achtergrond van het gronddogma zonde en genade (waarom zouden we zo'n gewone uitdrukking als „gronddogma” niet in bepaalde situaties kunnen gebruiken?). Dat is inderdaad het hart, de kern van het evangelie en hier heeft de reformatie onherroepelijke beslissingen genomen, die wij niet prijs kunnen geven. Ik vind Adolfs bijzonder zwak tegenover Bultmann (33: „deze mythologie met haar wereld vol engelen, wonderen, duivels, geesten etc. is achterhaald”) en evenzeer tegenover de God-is-dood gedachte (29: „Wellicht moeten wij in onze situatie het woord „God” niet meer gebruiken”). Adolfs zegt wel behartigenswaardige dingen over de secularisering van het moderne leven en hij oefent scherpe kritiek op het rooms-katholieke kerkinstituut, dat hem veel te weinig aangepast is bij de kenosis, de zelfontlediging van God in Christus. Dat laatste is juist en ik denk, dat de orthodoxe rooms-katholieke theologie hier geducht mee zit. Alleen: wat baat kritiek op het roomse kerkinstituut als daar niet achter staat een terugroepen naar het evangelie van zonde en genade? De kritiek van de reformatie kwam daaruit voort: de kerk is de vergadering van de ware christenovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewassen zijnde in zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest. Dat is iets anders dan een broederschap van mensen, die onder elkaar medemenselijkheid betrachten.

Daarmee kom ik tot het laatste van deze bespreking. Waar ligt de oorzaak van deze revolutie in de theologie, deze felle kritiek op het transcendent Godsbeeld van de orthodoxie en het traditionele christendom? Rothuizen zoekt het in een gebrek aan medemenselijkheid. „Wij moeten veel warmte opvoeren met elkaar. Dat is ook: wij moeten de ene kerk (die uit Handeligen) opvoeren met elkaar. Want er is veel kou in de wereld. God, inderdaad, zou er bijna van bevroren” (24). In dat verband maakt Rothuizen ook de titel van zijn boekje duidelijk: Eleanor Rigby is een meisje, dat eenzaam blijft. Een huwelijk is voor haar niet weggelegd. De „Beatles” zingen een liedje van haar. Daarin komt een refrein voor dat het moderne levensgevoel uitstekend weergeeft:

Ah, Look at all the lonely people
Ah, look at all the lonely people

Het meisje sterft en wordt begraven door Father Mckenzie. Er was niemand op de grafenis en het troosteloze van heel het geval wordt door de „Beatles” als volgt bezongen:

Eleanor Rigby died in the church
and was buried along with her name
Nobody came.
Father Mckenzie
wiping the dirt from his hands as
he walks from the grave.
No one was saved.

Voor die laatste regel: No one was saved, vertolkt de trieste situatie van het moderne leven, meer dan tien God-is-dood boeken.

Het liedje gaat weer verder met het refrein:

All the lonely people, where do they
all come from
All the lonely people, where do they
all belong

Ja, een beetje menselijke warmte in de kerk: wie hunkert daar soms niet naar? Alleen: laten we ons niet vergissen. Menselijke warmte hoeft beslist niet te betekenen dat de „boel” in de kerk ook niet eens op zijn kop zou kunnen staan en wij elkaar soms de oren moeten wassen vanwege de domheden en streken, die we uithalen. Paulus' brief aan de Galatiërs straalt naar alle kanten menselijke warmte uit: ook als hij de Galatiërs verwijt, dat ze betoverd zijn door de jудаïsten. Zo iets moet óók kunnen. De kerk is niet alleen een society van deftige dames en heren, die keurig en beleefd met elkaar omgaan.

Hiermee kom ik tot het laatste. Wáár ligt de oorzaak van deze revolutie in de theologie? Volgens Rothuizen in het falen van de kerk op het punt van de menselijkheid. Het christendom heeft gefaald. Er is geen verwáchten meer. Dat zal wel waar zijn. De kerk kan een bedrijf worden, dat buiten de werkelijkheid staat. Wie iets van het kerkelijk leven in andere landen heeft gezien, is daardoor in staat

eigen kerkelijk leven met een kritisch oog te bezien. Een kerk, waar niets gebeurt, waar eindeloos dezelfde waarheden worden gerepeteerd, waar het alleen maar „een godsdienstig bedrijf” is — en zo is het op vele plaatsen in de wereld —, roept als vanzelf deze God-is-dood theologie in het leven.

Er is naar mijn oordeel nog een andere reden. Die ligt op het theologische vlak. Men zal m.i. deze revolutie in de theologie nooit goed kunnen begrijpen, als men ze niet tegen de achtergrond ziet van de ontwikkeling van de theologie. Het viel mij op, dat het opstel van Hamilton „De hedendaagse „God-is-dood”-theologie” in de bundel „God is dood” in Amboreeks een felle reactie is op de theologie van Karl Barth. Men is het existentialistisch Godsbeeld, het „zich met de nagels van het geloof nog net vasthouden aan de steile rots van het geloof” (Hamilton, a.w., blz. 50) moe. Barth heeft enorm veel over God geschreven. Men wil nu ook van de mens en van de wereld horen. En zo zet men opeens alle spreken over God aan de kant. Er zit een enorme reactionaire tendens in dit alles.

Laten wij als gereformeerden niet denken, dat dit alles zich „buitenshuis” afspeelt. Onze studenten krijgen er in de eerste plaats mee te maken en ze spreken er over. We redden het niet met de studenten door ze in kleine groepjes te isoleren en ze een extra-injectie van onze vrijgemaakte theorieën te geven, zoals sommigen willen. Wij moeten zelf oppassen, dat wij God voor hen niet dood maken door krampachtig vast te houden aan een orthodoxie, die op sommige punten niet anders is dan letterknechterij en conservatisme. De beschamende gang van de poging tot vernieuwing van de Catechismus op onze generale synoden is hier een baken in zee. Er zijn van die ontwikkelingen in eigen kring, waar een mens geen touw aan kan vastknopen. Terwijl in het Gezinsblad gepropageerd wordt, dat de studenten zich in eigen organisaties isoleren, citeert hetzelfde blad van dr. Verbrugh 'n artikel, waarin vrolijk de interkerkelijkheid van het G.P.V. wordt gepropageerd. Het is volgens Verbrugh zelfs zo, dat alleen „de meeste” G.P.V.-ers nog tot de vrijgemaakte kerk behoren. Via het N.E.V. is de interkerkelijkheid het G.P.V. met volle zeilen binnengehaald. Ik hoorde onlangs een grammofonplaat van het verkiezingsappél van het G.P.V. en genoot van het daverend applaus op de rede van de tot de waalse kerk behorende professor Mekkes. Het was als in de dagen van de „mannen broeders”. Toen Van der Stoel en ik tien jaar geleden voorzichtig op deze heroriëntering aandrongen, eiste men van Den Boeft en Lanning openlijke veroordeling van dit geschrift, een pril prelude op wat we thans met de „Open Brief” beleven. Mijn lezers vragen zich misschien af, wat dit met de God-is-dood theologie te maken heeft. Ik antwoord: zulke ontwikkelingen doen jonge mensen zich verwijdert afvragen voor welke akties de naam Gods al gebruikt kan worden en dat is het begin van een poreuze plek in de kerk voor deze theologieën.

Enschede.

KERSTFEEST 1967

we zingen met een gelovig gezicht
door intiem stralende kaarsvlammen belicht
omringd door blinkerende ballen
van engeltjes, die zómaar naar beneden
kwamen vallen

we peijnen bij een vers-gehakte den
over gloria in excelsis deo
zoete schaapjes, herdertjes en het kindje
dat hier de zo lang verwachte vrede
brengen mag

om méér nog aan zijn komst te kunnen denken
gaan we een moderne mixer schenken
om écht het kerstverhaal te kunnen weten
gaan we geïmporteerde haantjes eten

—o—o—o—

Eli, Eli, lama sabachtani
forget my dear, enjoy
tomorrow are the bombs

g.t.w.

TE BERDE

Hadden wij het gelezen in de Nieuwe Rotterdammer, de Rotterdammer, het Nieuwsblad van het Donkere Zuiden of waar ook maar, we hadden gereageerd. We lazen het echter niet in één van deze bladen, maar in Opbouw van 8 december j.l., „zouden we dan niet reageren?”

„Men (de vrijgemaakten - W.) ging zelfs achter hem (dwz. Kuyper-W) terug. bv. naar Groen van Prinsterer. Deze zou de man moeten zijn met de boodschap voor onze jeugd. Och arme. Groen was: aristocraat, hervormd, platonicus, kinderloos. Wat heeft onze jeugd daaraan... Ja, maar zal men zeggen, het gaat om de boodschap van Groen. Dan wil ik alleen maar vragen: is die los te zien van wat ik als vier van zijn kenmerken opsomde?” Tot zover de heer P. A. Hekstra.

Mijn kollega-scribent zal mij niet euvel duiden als ik op dit gedeelte van zijn artikel protesterend reageer.

Allereerst: Groen Platonikus??? Groen had naar eigen getuigenis allesbehalve een filosofische knobbel en naar mijn weten heeft niemand hem hierin weersproken. Groen te typeren naar een filosofische school is/een onmogelijkheid. Hij was filosofisch zo weinig gevoelig dat hij er geen been in zag om van iedere filosoof uitspraken, die naar zijn gading waren, over te nemen ondanks de meest tegenstrijdige uitgangspunten. Neen! Dit kenmerk moeten we naar het rijk der fabelen en verdichtselen verwijzen.

Blijft over: aristocraat, hervormd, kinderloos. Tegen deze kenmerken(?) hebben wij geen bezwaar, maar „wat zou dat?”. Heeft Calvijn geen boodschap meer voor ons omdat hij half-scholastikus, kinderloos en patriër was? Welke pionier kan dan nog genoemd worden? Iedereen heeft wel een aantal mankementen, maar men kan toch moeilijk de boodschap van deze mensen naast zich neerleggen op grond van hun gebreken. Overigens zou ik de stelling dat men iemands boodschap niet los kan maken van zijn eigenschappen, wel een bewezen willen zien.

Iets anders is, en daarin val ik mijn medeschrijver van harte bij, dat men in onze kringen Groen van stal heeft gehaald uit reactionaire overwegingen. Daarvan heeft m.i. de jeugd niet zoveel last gehad als wel de ouderen in het GPV en aan de Theol. Hogeschool. In de verschillende proeven van het GPV kan men heel wat citaten van Groen vinden die men kon gebruiken en kan men heel wat citaten van Groen niet vinden die minder bruikbaar waren. Prof. Kamphuis heeft een rektorale rede gewijd aan Groens kausaliteitsbegrip teneinde Groens geschiedschrijving — in tegenstelling tot de huidige gereformeerde historici — tot de alleenzaligmakende te verklaren en ook hierbij laat hij Groen opdraven aan zijn teugels.

Maar laat ons voorzichtig zijn en niet uit reactie Groen als een afgesleten renpaard naar het abattoir sturen, en ons alleen houden aan het Woord. Dat laatste heeft Groen ook geprobeerd, maar het Woord is wel een lamp voor onze voet maar wie moeten zelf het pad vinden. Met instemming citeren wij Groen: „De Christen zou ten onrechte menen dat hij, met het richtsnoer van de H.S., de wetenschap niet behoeft”.

Groen was een kind van zijn tijd, Groen heeft het religieus misleidende in de Romantiek niet onderkend — is het nu veel beter?? — Groen was niet vrij van principe-logicisme en had niet altijd een open oog voor de werkelijkheid.

Maar daar staat tegenover: Groen was een pionier betreffende de Christelijke school, hij was een voorloper inzake het Christelijke partijstelsel, hij was een eerstelling in de Christelijke geschiedschrijving. Hij was geen apostel, hij was geen heilige, hij was nog heel veel meer niet, maar Christelijk Nederland heeft zo onvoorstelbaar veel aan deze man te danken dat o.i. de Nederlandse Christelijke jeugd het zout in de pap niet meer waard is als ze deze man ongekend laten.

We moeten bewust leven in het heden en dat doen we geloof ik te weinig, maar we mogen en moeten niet vergeten dat de dag van heden gebonden is aan de dag van gisteren, of we willen of niet. Dat is ook werkelijkheid. Persoonlijk — maar dat is persoonlijk — hebben we nog nooit een argument van Groen terzijde geschoven met de opmerking: „nou ja dat is Groen maar”, anderzijds hebben we nog nooit iets zonder meer geaccepteerd omdat Groen het zei of gezegd zou hebben. Westerhuis

PERSSCHOUW

Gereformeerde polemiek

Enige weken geleden stelden we de vraag, hoe toch ds D. van Dijk en br. A. Zijlstra (resp. Geref. Kerkbode voor Gr., Frl. en Dr. en het Geref. Gezinsblad) kwamen aan de stellige zekerheid, waarmee zij oordeelden over de kerk van Kampen. Ds van Dijk bewaarde daarover het stilzwijgen, de heer Zijlstra deed alsof hij in het Gezinsblad van 6 november op ons artikel inging, maar liet de vraag liggen en handhaaft aldus met ds Van Dijk zijn lichtvaardig en onverhoord oordelen en helpen veroordelen, volkomen in strijd met de goede belijdenis van Zondag 43 over het negende gebod. Men moest die belijdenis nu eens niet met de mond prijzen, maar daar naar doen.

Intussen heeft ds Van Dijk (Geref. Kerkb. 18 nov.) een nieuw staal van zijn polemiek weggegeven. Na eerst geschreven te hebben over 'Een dominee als beeldenstormer', het optreden van ds Taverne in de Grote Kerk te Den Haag, toen daar een mis werd opgedragen — een artikel, waarmee we wat zijn strekking betreft ons zeer wel kunnen verenigen — komt de tweede beeldenstormer aan de beurt, professor H. J. Jager. Hij schrijft:

Het water des levens kunnen wij dan alleen de wereld indragen en anderen nodigen tot het drinken daarvan, als wij in ons isolement dat water des levens zuiver hebben bewaard. Maar als wij ons gaan vermengen met de wereld, ons bij hen „aanpassen”, dan wordt dat levenswater vermengd met —, en ontreinigd door verkeerde elementen, zodat wij tenslotte allemaal verkwijnen; wij, en zij, die wij hadden willen behouden.

Dat ook velen onder ons dat toch maar niet zien.

Ik denk nu aan een artikel van prof. Jager in „Opbouw” van 3 november j.l.

Daar staat in dat artikel veel, waar ik misschien nog wel eens op inga.

Men moet er nu even goed op letten, dat ds Van Dijk hetgeen prof. Jager schreef zet in DIT lijstje: „Het water des levens zuiver bewaren”; „ons vermengen met de wereld” en „ons bij de wereld aanpassen”.

De lezers van ds Van Dijk moeten nu wel denken, dat professor Jager dat wil, nota bene een emeritus-hoogleraar der Theologische Hogeschool!

Ds Van Dijk gaat aldus verder:

Voor ditmaal alleen 't volgende. Prof. Jager schrijft:

4. „Een ander verschijnsel is dat we het isolement zoeken en angstvallig trachten te bewaren. Met verwaarlozing van onze taak ten opzichte van de wereld. We leven in een ghetto. Dat is een jodenwijk, die geheel is afgesloten van de rest van een stad. Daarin werden de joden in vroeger eeuwen gedreven. Wij worden er niet in gedreven, maar drijven onszelf er in.

We hebben eigen scholen voor eigen kinderen. Eigen verenigingen voor eigen mensen. Eigen organisaties voor eigen ondernemingen. We reizen het liefst met vrijgemaakten en zouden als het mogelijk was wel een eigen radio- en televisievereniging willen hebben. Het isolement begint al bij de kleuters en wordt voortgezet tot in het bejaarden-centrum. Zouden we het soms ook willen handhaven op het kerkhof en op een nieuwe aarde onder een nieuwe hemel? Het zou in elk geval wel consequent zijn en wát men ons ook verwijten kan „gebrek aan consequentie niet”.

Tot zover prof. Jager.

Eerlijk moet ik zeggen: Ik begrijp niet hoe een man als prof. Jager zó kan schrijven.¹⁾

Wat mij eerst al tegenstaat, is het gebrek aan liefde voor de Vrijgemaakte broeders en zusters.

Wat er wel in klinkt is **bittere hoon**²⁾, maar gemist wordt elk liefdevol pogen om de broeders en zusters, die hij becritiseert in hun streven te verstaan.

Onwaar en dus liefdeloos is de bewering, dat wij het isolement zoeken en angstvallig trachten te bewaren, **met verwaarlozing van onze taak ten opzichte van de wereld.** (Ik laat vet drukken v. D.). De laatste woorden, ik herhaal het, zijn onwaar.

Waarom hebben wij onze eigen politieke partij? Immers om juist dááardoor iets te kunnen doen voor heel ons volk? Als onze éne afgevaardigde in de Tweede Kamer spreekt en arbeid, waarvoor doet hij dat dan anders, dan om het Woord Gods Zijn invloed te doen hebben op

de gang van het politieke leven in ons land, om daardoor heel ons volk ten zegen te zijn.

Als wij ons apart organiseren voor het sociale leven, wat beogen wij daarmee dan anders, dan op deze wijze iets te doen, om te vormen een gezonde, schriftuurlijke kern tot stuiting van het revolutionaire bederf, dat heel het maatschappelijke leven heeft aangetast en als een kanker daarin voortvreet?

Door ons eigen dagblad „Het Gereformeerd Gezinsblad”, zoeken wij elke dag niet alleen eigen kring, maar heel ons volk te dienen.

Het is laster, te zeggen, dat wij verwaarlozen onze taak ten opzichte van de wereld.³⁾

Doen prof. Jager en die het met hem eens zijn, meer voor de wereld, dan de hier door hem gehoonde Vrijgemaakte broeders en zusters?

Moet ik het nog eens zeggen, dat het juist is tot behoud van de, in het moeras van ongeloof wegzinkende, wereld, dat wij in eigen kerkelijk leven, het Evangelie der Schriften zoeken te bewaren, ook door het blijven bij de Belijdenis der Kerk?

Het is meer dan erg, wat prof. Jager hier honend zegt over het feit, dat wij in alles onze eigen weg zoeken te gaan.

Wil prof. Jager dan onze kinderen en jonge mensen maar overleveren aan zogenaamd Christelijk Onderwijs, waar men de Bijbel als het onfeilbaar Woord van God loslaat? Wil prof. Jager dan onze mensen maar op reis laten gaan met vogels van allerlei veer, op gevaar af van door allerlei zondige taal en gesprekken te worden geïnfecteerd met ongeloofsgedachten en meegesleept te worden in wereldse vermaken?⁴⁾

Vindt prof. Jager dan beter dat onze oude broeders en zusters worden opgenomen in een zgn. neutraal of zgn. „christelijk” milieu, waar zij moeten verkeren met mensen, met wie ze zich niet eensgeestes weten, dan dat zij zich zien opgenomen in een gezelschap van broeders en zusters, met wie zij open en blij kunnen spreken over Kerk en Koninkrijk Gods, waar zij ook een goede geestelijke verzorging vinden, waar zij waarlijk thuis kunnen zijn?

Acht prof. Jager onze televisie- en radioverenigingen dan zó, dat wat zij geven te zien en te horen waarlijk opbouwend is? Is hij dan blind en doof voor het verderfelijke, dat door deze organisatie ook in onze huiskamers wordt gebracht?⁵⁾

En dan die laatste woorden over het kerkhof en de nieuwe aarde, waar wij dan ook wel, als wij consequent wilden zijn, een apart plaatsje zouden moeten begeren —

Kijk, dat is een flauwe hatelijkheid, radicaal gespeend van alle liefde.

Zo spraken vroeger de liberalen, toen onze vaders scholen met de Bijbel oprichtten. Zo sprak menigeen van de, in de Hervormde Kerk achter gebleven orthodoxen, toen onze vadersen zich afscheidden.

„Jullie moet er in blijven, dan kunnen jullie meer goed doen, tot heil van de Kerk”.

Wat wil prof. Jager toch. Wat zin heeft het, op het standpunt, dat hij in dit stuk inneemt, nog „vrijgemaakt” te blijven?

Ik weet, dat ik sterke woorden zeg, maar wat prof. Jager hier zegt, dwingt daartoe.

Als naar zulke taal geluisterd werd, zouden de Vrijgemaakte Kerken binnen korte tijd haar idealisme, haar kracht inboeten om straks opgeslokt te worden door de Synodale kerken, de Hervormde kerk, de Roomse kerk.⁶⁾

Laten wij bidden, dat wij daarvoor bewaard blijven.

Ik heb hier nog wel iets meer over te zeggen. Daarover de volgende week.

D. v. D.

We plaatsen hier enkele noten.

1) „Een man als prof. Jager”. Ds. van Dijk kén hem dus. En hij kon weten dat prof. Jager „het water des levens” zuiver bewaren wil en dat hij niet een man is, die ons met „de wereld” vermengen wil.

2) Kom nou „bittere hóón”?

3) „Laster”. Maar de zaak is toch deze: als ik mijn kind naar een Gereformeerde school zend, lid ben van het G.P.V.. stem op br. P. Jongeling, geabonneerd ben op het Gezinsblad, oud geworden m'n intrek neem in d'Amandelboom, heb ik dan mijn taak t.o.v. de wereld volbracht? Ben ik dan zoutend zout? En laten we toch eens nuchter worden: als wij „onder elkaar” zijn, hoe is het dan?

4) Ds. van Dijk spreekt hier weer van „gehoonde” broeders en zusters en stelt de vraag of prof. Jager en anderen, „die het met hem eens

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs. J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)

Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

zijn”, meer voor de wereld doen dan zij? Als dat het geval was en is, zou het geen pas geven zo'n vraag bevestigend te beantwoorden: Here, ik dank U dat ik niet ben als andere mensen.....

5) Prof. Jager en die het met hem eens zijn „hebben er niets op tegen als vrijgemaakte broeders en zusters met elkaar op reis willen gaan. Maar wel dat ook dat als een soort plicht wordt voorgesteld. Er zijn vele mensen, die met andere christenen wel op reis willen. Dat betekent heus niet automatisch geïnfecteerd worden door „allerlei zondige taal en gesprekken”, „ongeloofsgedachten” en „meegesleept worden in wereldse vermaken”. Rekent ds. van Dijk daar ook het bezoek van de Opera toe, dan wete hij dat een gereformeerd reisgezelschap zulk bezoek ook niet versmaadde.

6) Weer zo'n valse tegenstelling: als prof. Jager zegt: Ik acht een eigen radiovereniging niet nodig betekent dat dan dat hij gelukkig is met de programma's van de N.C.R.V., ook al is een onzer predikanten, lid van de laatste synode, bestuurslid van die vereniging?

7) Dat doet de deur dicht. Prof. Jager op weg naar de roomse kerk! Maar de vraag mag toch weleens gesteld worden of het door ds. van Dijk gepropageerde isolement — dat soms in een concrete situatie-plichtmatig kan zijn —, altijd nodig is, b.v. ook t.g.o. die christenen, die kennelijk met ons op weg zijn naar het hemelse Jeruzalem.

Zoveel is duidelijk: zó kunnen we zó samen de hemel niet in, zelfs als vrijgemaakten kunnen we zó samen de nieuwe aarde niet op. Of wel soms? Gelukkig, er is een belofte: Wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen ALLEN veranderd worden. 1 Cor. 15.

Een verandering, die wij, vrijgemaakten, even hard nodig hebben als alle andere christenen. Maar DIE verandering „in een punt des tijds” zal slechts ons deel zijn als we reeds NU veranderd worden. En ook deze laatste verandering hebben wij allen, ons leven bewijst het, hebben we nodiger dan brood: bekering tot de Here en tot de broeders: „zij geven zich éerst aan de Here en daarna aan elkander.”

De liefde doet de broeder geen kwaad.

G. Visee

BOEKAANKONDIGING

Binnenkort verschijnt: **De jongste „reformatie” in Kampen.**

Dit geschrift werd in opdracht van de kerkraad van de Geref. Kerk van Kampen geschreven door ds. G. Visee. Het geeft één uit de officiële bronnen samen gesteld duidelijk en zeer leesbaar verhaal van de kerkscheuring welke deze zomer in Kampen plaats vond en van de voorgeschiedenis daarvan. De prijs van dit boekje dat plm. 80 pag. zou bevatten is f 3,60.

Wie f 4,20 overmaakt (f 3,60 plus 60 cent portokosten) op giro nr. 863014 van de Ned. Middenstandsbank, Kampen t.g.v. Drij Zalsman, ontvangt deze uitgave onmiddellijk na de verschijning daarvan.

BERICHT

HET EERSTVOLGENDE NUMMER VAN ONS BLAD ZAL D.V. VERSCHIJNEN OP 5 JANUARI 1968.

nen oefenen? En toch roept de apostel die gemeente op om het te doen. En al is Paulus apostel en al heeft hij de volle apostolische macht, hij komt niet naar Corinthe om daar de tucht te oefenen die de gemeente niet oefent; hij neemt de gemeente het werk niet uit de handen, hij komt niet om te doen wat de taak der gemeente is, of om te doen wat des kerkeraad is. Als des Heren apostel zegt hij wel het oordeel des Heren over de gemeente, ook des Heren oordeel over dat lid der gemeente dat zich zo zeer misgaan heeft, nu schriftelijk en straks als 't nodig is mondeling! Dat is de kracht van de Here Jezus. De Koning der Kerk oordeelt zo over die man. Die man is in de hemel gebonden. 't Behoort tot het apostolische werk van de apostel om dat de gemeente aan te zeggen en in dat werk is de apostel trouw als hij aan de Corinthieërs schrijft: „Want mijnerzijds heb ik, hoewel lichamelijk niet maar naar de geest wel aanwezig, reeds als aanwezig vonnis geveld over hem die op zulk een wijze zo iets heeft begaan. Wanneer wij vergaderd zijn, gij en mijn geest met de kracht van onze Here Jezus, leveren wij in de naam van onze Here Jezus die man aan de satan over tot verderf van zijn vlees, opdat zijn geest behouden worde in de dag des Heren.” Maar al heeft de apostel zijn vonnis over die man geveld en al heeft hij van dat vonnis in zeer duidelijke taal aan de gemeente van Corinthe kennis gegeven, daar is deze tuchtzaak niet mee afgehandeld. Die tuchtzaak is helemaal niet afgehandeld. Die tuchtzaak is nog niet eens in behandeling genomen. De gemeente moet het doen maar ze doet het niet. Paulus dringt er zeer sterk op aan dat zij het zal doen en wat hij de gemeente zegt is niet zijn persoonlijke mening maar het woord des Heren, al denkt hij zelf er niet anders over. De zaak ligt er nog zo. De apostel heeft niet gedaan wat de gemeente moet doen en zegt niet nadat hij zijn oordeel gezegd heeft: „Nu is de zaak van die tucht afgehandeld. Wat gij niet gedaan hebt, heb ik gedaan. Ik heb die tuchtzaak afgehandeld.” Zo spreekt de apostel niet, hij spreekt heel anders. Hij zegt als laatste wat hij in deze zaak zegt: „Doet wie niet deugt uit uw midden weg.” De zaak ligt er nog zo.

Aan het einde van zijn tweede brief aan de Corinthieërs schrijft Paulus: „Ik heb hen die vroeger in zonde geleefd hebben en al de overigen vooraf gewaarschuwd en waarschuwen hen nog, evenals toen ik de tweede maal bij u was, thans uit de verte, dat ik als ik nog eens kom niets zal ontzien.” Daar zegt de apostel ook niet dat hij zal komen om de tucht ter hand te nemen. Hij zegt alleen dat hij zonder aanzien des persoons zal zeggen waar het op staat.

Van de apostel Johannes lezen we hetzelfde. Johannes schrijft zijn derde brief aan een gemeente waar een zekere Diotrefes de gemeente op stelten zet. Johannes zegt dat hij wanneer hij komt Diotrefes ontmakeuren zal, maar niet dat hij, de apostel, zal komen om tucht te oefenen in de gemeente en Diotrefes zal schorsen en afzetten. Johannes schrijft: „Daarom zal ik als ik kom herinneren aan zijn werken die hij doet, daar hij met boze woorden tegen ons zwetst.”

Indien de apostelen alzo zich hebben onthouden van ingrijpen in tuchtzaken in de kerken, ook in die kerken waar het met het oefenen van de tucht niet goed ging, waar zouden dan de meerdere vergaderingen het tuchtrecht vandaan kunnen halen? En waar haalt men het vandaan dat toen de apostelen leefde er nog geen meerder vergaderingen nodig waren omdat de apostelen deden wat nu de meerdere vergaderingen doen. Uit de schrift heeft men dat niet.

Art. 76 van de kerkenordering zegt: „Doch zal niemand afgesneden worden dan met voorgaand advies van de classis.” Het is verstandig in een ernstige zaak raad te vragen. Iemand van de gemeente afsnijden is een ernstige zaak. Maar bij wat art 76 van de kerkenordering zegt moeten we een paar dingen in het oog houden. Het eerste is dit dat het vragen van advies aan de classikale vergadering wat anders is dan de beslissing aan deze vergadering over te laten. Het andere is dat er in een classikale vergadering misstanden kunnen zijn evengoed als in de kerken.

Het oefenen van de kerkelijke tucht is een ernstige zaak, vooral wanneer daarbij de tweede sleutel van het koninkrijk der hemelen, de christelijke van of uitsluiting uit de

christelijke gemeente ter hand wordt genomen. 't Is goed dat men vooraf raad vraagt. Maar raad vragen is geen verlof vragen. De gemeente heet detoestemming van de classikale vergadering niet nodig, zij beslist zelf wat ze doen zal en handelt zelfstandig. Als de gemeente om advies gaat naar de classikale vergadering moet ze daar ernst mee maken. Met alle zaken van belang is het nodig ernst te maken maar bijzonder in de zaken van het huis des heren. Het is geen geringe zaak een mens van de gemeenschap met het huis des Heren uit te sluiten en hem de deur uit te zetten, buiten, waar de heidenen en de tollallen die erbij betrokken zijn. Een kerkeraad lenaren zijn. De Here zelf is erbij en ziet toe en hoort elk woord en kent elke gedachte van moet in een zaak van afsnijding niet voor de vorm om advies naar de classikale vergadering gaan omdat dat nu eenmaal in de kerkenordering staat. Wanneer het in de kerkeraad tevoren al vaststaat: „De classis kan adviseren wat ze wil maar als ze ons geen gelijk geeft gaan we toch door”, dan speelt die kerkeraad een onwaardig spel met advies te vragen, een onwaardig spel in het huis des Heren. Maar het vragen van advies is geen vragen van toestemming en niet het leggen van de beslissing in handen van de classikale vergadering. Dat willen velen er wel van maken. Lees Rutgers, lees Bouwman, lees Jansen, lees wie ook, het is allemaal draaien aan het woord advies zolang dat de beslissing komt aan de meerdere vergadering. „Dat vloeit voort uit het kerkverband”, roept men, en velen roepen het overluud. Maar dat vloeit niet voort uit het kerkverband. Het kerkverband is aangegaan met de uitdrukkelijke voorwaarde dat geen kerk over een andere kerk enige heerschappij zal hebben. En men mag niemands woorden verdraaien, ook niet de woorden van de kerkenordering. Men moet advies advies laten. Of een advies al of niet wordt opgevolgd staat aan wie advies heeft gevraagd.

K. Doornbos

Als een kerkeraad de beslissing geeft in handen van de classikale vergadering, wat plaats en betekenis blijft er dan voor de bewilliging van de gemeente? „Opdat zijn afsnijding met stilzwijgende bewilliging der kerk geschiede”, staat in art. 77 van de kerkenordering en dat staat er niet voor niets. Die bewilliging der gemeente is naar de Schrift. Paulus schrijft zijn brief aan de Corinthieërs, niet aan opzieners van de gemeente van Corinthe, nog minder aan deze opzieners in kerkeraadvergadering bijeen, hij schrijft zijn brief aan de gemeente, aan alle leden der gemeente, en hij maakt er allen een verwijt van dat ze een ban in hun midden dulden. De opzieners der gemeente hebben bij de oefening van de tucht een bijzondere taak. Zij moeten leiding geven, en wanneer de gemeente het rechte inzicht niet heeft moeten zij de gemeente onderwijzen en haar het rechte inzicht bijbrengen, maar ze moeten wachten tot de gemeente rijp is om te bewilligen in de ban. De opzieners mogen niemand tegen de wil van de gemeente uitbannen.

Stilzwijgende bewilliging, zegt de kerkenordering. Dat is voldoende. Of weten de opzieners der gemeente niet wat in deze het gevoelen van de gemeente is en wat de gemeente wil? Wat zijn dat dan voor opzieners?

Van stilzwijgende bewilliging wordt niet daarom gesproken dat aan de gemeente het zwijgen wordt opgelegd. Een gemeente aan wie het zwijgen wordt opgelegd geeft haar bewilliging niet. En ik moet de gemeente zien die zwijgt wanneer men probeert haar het zwijgen op te leggen. Indien men een gemeente in beroering wil hebben moet men proberen haar het zwijgen op te leggen. Niet zonder reden komt ze dan in beroering. Niemand mag heerschappij voeren over het eerdere des Heren. Ook de opzieners der gemeente mogen dat niet. De gemeente geeft haar bewilliging zwijgend omdat het een onaangename zaak is. Ze weet dat het moet maar onaangenaam is het. Wat zal er van de gebannene worden? Het zwijgen komt vanzelf, men wordt er stil van.

Namelijk indien het een goede gemeente is, die de tucht recht oefent.

Niet alle gemeenten zijn goede gemeenten. In de gemeente van Corinthe werd geen tucht geoefend. In de gemeente waaraan Johannes zijn derde brief heeft geschreven werd wel tucht geoefend en wel uit de gemeente geworpen maar daar ging het vreemd toe, niet naar het bevel van Christus en zijn apostelen.

Bij het vragen van advies in een tuchtzaak aan de classikale vergadering moet men bedenken dat er in de meerdere vergaderingen misstanden kunnen zijn evengoed als in de kerken. Wanneer de kerken ziek zijn, waar zouden dan gezonde meerdere vergaderingen vandaan moeten komen? Men heeft net zolang aan het woord advies gedraaid en net zolang geroepen van voortvloeden uit het kerkverband, dat de beslissing kwam aan de meerdere vergaderingen. Wat heeft men ermee bereikt? Dit, dat de onrust en de verwarring in de kerken steeds groter worden. Het is gebleken dat meerdere vergaderingen slechte instellingen zijn om een twist in een kerk bij te leggen, en het is gebleken dat meerdere vergaderingen zeer geschikt zijn om een twist in één van de kerken over alle kerken uit te breiden.

Gaat het dan goed met de tucht wanneer men de oefening ervan aan de gemeente zelf laat zonder ingrijpen van buiten de gemeente? Dat hangt af van de mate van geloof in de gemeente. Maar wanneer men zich van ingrijpen van buiten onthoudt doet men naaf de Schrift. De Schrift laat ook aan zwakke en zeer zwakke gemeenten zelf de tucht. De Schrift roept zulke gemeenten tot bekering. Als ze zich bekeert zal het beter gaan. Laten we bedenken dat geen mens en geen instelling buiten de gemeente aanvallen kan wat er van binnen door onwil tot bekering ontbreekt.

In een gemeente waar weinig geloof is, gaat het met het oefenen van de tucht niet goed. In het kwade is er een grote verscheidenheid. In Corinthe was men met oefenen van de tucht veel te slap, het tegendeel ervan kon ook voorkomen en dan ijvert men met een ijver zonder verstand. Jezus spreekt met zijn vergelijking met een wijnstok van ranken die geen vruchten dragen. Die worden afgesneden. Maar Jezus spreekt in die vergelijking ook van ranken die gereinigd moeten worden opdat zij meer vruchten dragen. Aan zulke ranken ontbreekt wat en soms is er heel wat op aan te merken, maar zulke ranken moeten niet worden afgesneden, die moeten worden gereinigd, en dat geeft werk voor de opzieners der gemeente, een werk dat heel voorzichtig en met veel wijsheid gedaan moet worden. Behalve slapheid en overijver kan er ook boosheid in het spel zijn. De tucht kan ook worden aangegrepen als wapen in partijstrijd. Dan wordt de rechtvaardige weggewerkt en de onrechtvaardige op de troon gebracht. En dat is de Here een gruwel. Dat alles kan voorkomen. Zo iets komt niet alleen in de boze wereld voor, het kan er in de kerk soms echt werelds toegaan. De waarschuwing die de Here door Ezechiël gesproken heeft mogen ook wij wel ter harte nemen met betrekking tot de censuur en kerkelijke vermaning: „De schapen weidt gij niet, zwakke schapen versterkt gij niet, zieke geneest gij niet, gewonde verbindt gij niet, afgedwaalde haalt gij niet terug, verlorene zoekt gij niet, maar gij heerst over hen met hardheid en geweldenaar, zij raken verstrooid omdat er geen herder is.” (Ezechiël 34 : 3-5).

Als geneesmiddel daartegen de meerdere vergaderingen? Hoe vaak ziet men daar hetzelfde en dat in erger mate.

PROF. K. SCHILDER OVER DE KERK:

„Ik weet geen enkele kerk, waarin geen dwalingen zijn.

Ik weet geen enkele kerk, die geen kettenrijen van de tijd vertoont, ik weet ook geen kerk, die meteen zegt: U hebt iets gezegd dat ik noem ingaande tegen de confessie, U moet er uit!

Wie zó bouwen wil, houdt een één-dagskerk over”.

(Verslag Referaat „Gemene Gratie”) pag. 114.

Waar en vals

Het vorige artikel (Het falen van de vrijgemaakte geest) werd besloten met een paragraafje over de beroepsrol van onze predikanten. Een rol die blijvend kan zijn en juist blijvend blijkt bij diegenen die er niet in slaagden zichzelf te zijn en te blijven. Voor wie hier scherp toeziet gaat er een wereld open van zelfverblindende, zelfverheffing, zelfmisleiding. En al deze deformaties ontstaan wanneer men de strijd tegen zichzelf voert op een verkeerd front. Men waant dan te strijden tegen de zonde, maar men strijdt tegen een zielsfunctie.

Jaren geleden sprak ik eens, voor de Kamper studenten, over ons bewuste en ons onbewuste zieleleven. Bij het beantwoorden van de vragen, na de pauze, viel het mij op dat vrijwel iedereen meende dat het bewustzijn goed en het onbewustzijn slecht was. Een der studenten stelde het zelfs zó dat hij met zijn verstand zijn gevoelens de baas moest blijven. Het bewustzijn werd en versmald tot het verstand en dit werd als goed gezien. Het onderbewustzijn werd versmald tot het gevoel en dit werd als slecht beleefd. Natuurlijk schuilt hier een gans verkeerd mensbeeld achter. Goed en kwaad lopen juist dwars door bewust en onbewust heen, zoals zij ook door verstand en gevoel heenlopen. In een boze gedachte openbaart zich de zonde in het verstand, in de liefde manifesteert zich de reinheid in het gevoel.

Beeldspraak:

Onlangs las ik, van een vooraanstaand man in onze kerken, (ik citeer uit het hoofd) ongeveer het volgende: „Wanneer onze kerken de belijdenis niet handhaven, als deze niet staat als een pilaar en vastheid der waarheid, ja dan zullen onze kerken worden oeverspoeld door de zwalpende baren van de oceaan”.

Nu kan ik mij daarbij weinig voorstellen. Onlangs sprak ik met een ijzerwerker, die een cursus „Tekeningen Lezen” volgde. Op mijn vraag waarom hij dit deed, antwoordde hij „Je moet het voor je kenne halen”. Ik moet zeggen dat ik niet voor mij kan halen wat de hoogbejaarde scribent bedoelde. Welke oceaan bedreigt de kerken? Soms zóeen die wordt bewogen door allerlei wind van leer? Of, wacht eens? De oceaan is een vast beeld van het grote onbewuste. Be-doelt de schrijver soms dat alle leerstelligheid kan worden opgeslokt door louter gevoel? Die vrees acht ik niet ongegrond. Maar van een emeritus-predikant, van wie bekend is dat hij een virtuoos is in het oplossen van wiskunde-vraagstukken mag een meer exacte omschrijving worden verlangd. Tenzij hij vindt dat het kerkvolk zonder meer weet wat zijn retoriek voorstelt, wat ik betwijfel.

Vals

Waarmee ik maar wil zeggen dat heel het beeld vals is, in de zin van on-recht. En zo is er veel onecht in onze kerken, ook in onze preken en persartikelen. Hebt U er wel eens op gelet hoeveel slagzinnen gebruikt worden? Op het eerste gezicht denk je dat het... teksten zijn. Maar het zijn schijn-teksten, valse teksten.

Om er enige te noemen:

1. „Kom ga met ons en doe als wij”.

Dit is in de oude berijming een parafrasering van de aanhef van psalm 122: „Laten wij naar het huis des Heren gaan”. Hierin is de aangesprokene meteen opgenomen in het „wij”. In de schijntekst staat de aangesprokene buiten het wij en de vriendelijke en broederlijke uitnodiging krijgt gemakkelijk de klank van een gebod. Waarbij dan ook nog vaak niet wordt opgewekt om naar Gods Huis maar naar de een of andere activistische organisatie te gaan.

2. „Gij zijn Gods mede-arbeiders.”

Deze schijn-tekst is gemeengoed geworden naar aanleiding van het feit dat Ds. D. van Dijk een (inmiddels gans en al verouderd) boek van deze titel voorzag. De auteur sloot zich kennelijk aan bij de gereformeerde gedachte van het algemene ambt en de conceptie van het cultuurmandaat. Maar de tekst luidt (I Corinthen 3:9): „Want Gods mede-arbeiders zijn wij; Gods akker, Gods bouwwerk zijt gij”. Paulus noemt zichzelf en zijn helpers dus die mede-arbeiders, maar de aangeschrevenen zijn geen onderwerp maar voorwerp van arbeid!

Oorsprong:

De oorsprong van zulk een werken met schijn-teksten ligt in een verkeerd gebruik van de fantasie. Men fantaseert een betekenis heen om een denkbeeld dat men koestert omtrent mens en maatschappij, een denkbeeld dat bij schriftuurlijke critiek niet houdbaar is. Uit dezelfde oorsprong komen ook andere slagzinnen, die weinig meer van teksten hebben maar die „het toch wel doen bij het kerkvolk”, zoals „Bid en werk” (afkomstig van een kerkvader), „Niemand kan God tot Vader hebben die niet de kerk tot Moeder heeft” (dito) en „Wie verbond zegt zegt kerk en wie kerk zegt zegt... (eindeloo). Kortom, wie zulke kreten hanteren falen in het gevangen geven van hun gedachten. En vaak weten zij dat zelf niet, doordat een en ander onbewust geschiedt. Hier werkt het onbewuste deformerend.

Valse profetie:

Vele predikanten (en hoogleraren) sloven zich uit om valse profetie aan te wijzen bij andersdenkenden. Vaak schieten zij raak.

Er is tenslotte zóveel onschriftuurlijk gefantaseer in het geestesleven dat men met een bom van zwaar kaliber altijd wel een paar muggenzwermeren weet te treffen. Maar de onderkenner van

P. A. Hekstra

die valse profetie wordt daardoor niet automatisch zelf een ware profeet. Nu kan men heel gemakkelijk onder „ware profetie” verstaan het doorgeven van de boodschap van de Schrift. Ik heb tegen deze definitie geen enkel bezwaar. Maar dit is de formele kant van de zaak. De materiële is een andere en is afhankelijk van het antwoord op de vraag: Is de spreker (of schrijver) een echte profeet? M.a.w. is zijn inzicht in verleden, heden en toekomst zó rijk en indringend, heeft hij zulk een visie op het gebeuren dat hij meer en scherper en juister ziet dan anderen en bovendien dit geziene kan doorgeven met de pretentie: „Indien niet, dan heeft de HERE door mij niet gesproken”? In het artikel „Het falen van de vrijgemaakte ziel” laakten wij reeds de slagzin van ds. P. Lok (met instemming aangehaald door prof. J. Kamphuis en terecht geheld in de Open Brief): „dat het van de eensgezindheid in de benoeming en waardering van 1944 zal afhangen of de zaak van Jezus Christus in ons land nog toekomst zal hebben”. Dit fragment getuigt van een overschatting van wat wij, vrijgemaakten, moeten doen, van een miskenning van het werk van de Geest, Die waait waarheen Hij wil. Dit fragment, broeders en zusters, dit is valse profetie. Want het behelst niet de schriftuurlijke boodschap en ds. Lok kan weten dat ons ijveren voor de genoemde zaak kan worden overtroffen door één beker koud water die een willekeurig christen aanreikt.

Meer van dit fraais:

Het is wel een beetje sneu voor hem, dat onze critiek nu juist (en bij vernieuwing) ds. Lok treft. Maar hij heeft het zelf uitgelokt. In Berkel schijnt men van zulke profetie te houden. Zijn voorganger beluisterde ik eens, jaren geleden, over de radio. Hij preekte tegen het monsterverbond van de NATO, zodat ik de verzuchting slaakte: „Dominee, vertaal dat nu eens in uw beste Frans, Duits en Engels en stuur het naar het NATO-hoofdkwartier, maar val de brave tuinders van uw dorp er niet mee lastig”. Of er dan niet tegen de NATO gepreekt moet worden? Ik denk dat het G.P.V. er inmiddels anders over denkt. Ik weet niet of ds. H. J. de Vries onder-tussen ook al tegen de UNO heeft gepreekt. Kijk, dat zou m.i. nu best eens mogen. Het zou zelfs met een grapje kunnen. In het gebouw van de Verenigde Naties heeft een Indiase afgevaardigde tegen de gedelegeerden van Israël en Egypte gezegd; „Heel die kwestie zouden jullie nu eens christelijk moeten oplossen.” Is dat niet schoon? Overigens is, voor mij, de UNO een van de manifestaties van het Beest. Bidden we wel of dáár van Sion de Wet zal uitgaan? Want dan zou daar echt profetisch kunnen worden gesproken. Als U begrijpt wat ik bedoel, zegt Ollie B. Bommel, Maar dat begrijpt U best, voegt Tom Poes er aan toe.

De laatste schansen:

Wanneer ik lees wat onze „drijvers” in hun dag- en weekbladen schrijven krijg ik altijd de indruk dat zij het gevoel hebben de laatste schansen van het Christendom te verdedigen. Het „corpus christianum”, die grootse schepping van Augustinus, die machtige georganiseerde christenheid, ligt bijna in puin.

Rome's grote vestingwerken vallen naar binnen toe om, de Hervormde kerk gaat ondanks alle moderne bewogenheid in ledental nog steeds achteruit, de „gewone” Gereformeerde Kerken zijn voor ons allesbehalve aantrekkelijk, de stap van Kuyper naar Kuitert zal het afbrokkelingsproces versnellen.

Maar bij ons staat nog een stukje van de vesting gordel overeind, zo'n stukje dat in de vroegere vestingbouwkunde een .. (lacht U niet)... dwinger werd genoemd. De dwinger is iemand met dwingers, soort zoekt soort.

Zijn wij allemaal bang dat dit bolwerkje zal vallen?

Onlangs zag ik een tragi-comisch plaatje. Voor een televisietoestel zat een hoogbejaard echtpaar te kijken naar beelden van een watersnood-ramp. Hun gezichten stonden onthutst bij het aanschouwen van mensen die schrijlings zaten op hun daken en angstig neerkeken op het wassende water. Maar zij zagen niet dat ditzelfde water al door hun eigen ramen en tegen hun eigen crapauds spoelde. Zo en niet anders is de toestand in de laatste dwinger van de vestingmuur om het corpus christianum.

Want wij gaan naar een andere tijd. Het Christen zijn verandert van verschijning. Het zal niet langer publiek maar anoniem zijn, het zal niet langer heersen maar dienen. En daardoor teruggebracht worden tot de oorsprong. Onze rechterhand weet nog veel te goed wat de linker doet en wij weten wel wanneer onze Heiland dorst had of in de gevangenis zat. Of weten we het niet omdat wij zulke werken niet doen?

Aantekeningen bij de kerkenordening

(XXV)

Van de censuur en de kerkelijke vermaning (2)

De Schrift roept de gemeente om zelf tucht toe ofenen over de leden. Maar hoe zal dat gaan wanneer de gemeente zwak is in het geloof en er bij haar veel dingen zijn die niet in orde zijn? Hoe zal dat gaan wanneer de opzieners der gemeente niet erg bekwaam zijn, of, erger nog, in leer en leven geen voorbeelden voor de kudde?

Ook dan moeten we vragen wat de Schrift ervan zegt. De Schrift roept in zo'n geval de gemeente tot bekering maar spreekt er nergens van dat men hulp van buiten de gemeente moet inroepen, en spreekt er nog minder van dat iemand of enige instelling van buiten ongeroepen kan komen om daar orde op zaken te stellen, geen bisschop of

synode of classicale vergadering of wat ook, ook niet voor gevallen van onmacht of wanbestuur. In de kerken van Sardus en Laodicea ging het lang niet goed. De Here roept die kerken tot bekering. Hij roept de andere kerken niet dat ze daar een taak hebben en dat het wel tijd wordt dat ze daar eens in-prijpen. De Here zendt ook de apostel Johannes er niet heen om met apostolische macht daar orde op zaken te stellen. De Here roept die kerken tot bekering en als ze dat niet willen dan is er geen middel tot genezing. Indien ze zich niet willen bekeren zal de Here zelf komen en de kandelaar van zijn plaats nemen.

In Corinthe ging het in vele opzichten niet goed. Dat tuchtgeval was wel verre van de enige zaak waarmee het daar niet goed ging. Paulus, de apostel, weet het. Hoe zou een gemeente met zoveel gebrek recht tucht kun-